

Kvinnors erfarenhet av rasism i Sverige

EN JÄMSTÄLLDHETSANALYS
AV REGERINGENS CERD-RAPPORT
OCH HANDLINGSPLAN MOT RASISM

Sveriges Kvinnoorganisationer är en partipolitiskt och religiöst obunden paraplyorganisation för den svenska kvinnorörelsen. Vi samlar 50 föreningar som tillsammans representerar över 130 000 kvinnor och flickor. Vi arbetar för kvinnors och flickors frigörelse, fulla mänskliga rättigheter och ett jämställt samhälle. Vår verksamhet vilar på feministisk grund och utgår från kvinnokonventionen och Sveriges jämställdhetspolitiska mål: att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv.

Denna rapport finansieras av Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) inom ramen för ett projekt för att synliggöra kvinnors erfarenheter för rasism i Sverige.

Tillsammans med 14 kvinnoorganisationer som ingår i ett integrationsnätverk har Sveriges Kvinnoorganisationer tagit fram en jämställdhetsanalys av regeringens rapportering till FN:s kommitté mot rasdiskriminering (CERD) och Handlingsplan mot rasism och hatbrott, med förslag på hur det antirasistiska arbetet bättre kan anlägga ett könsperspektiv och lyfta kvinnors särskilda utsatthet.

Ett stort tack till:

Existera, Jourerna i Sydöst, Föreningen Förenade Kvinnor, Hand in hand for Women, Internationella Kvinnoförbundet, Internationella Kvinnoföreningen Malmö, Olivia Oskarshamn, Kurdistan Kvinnoförbund, Kvinnors Rätt, Mamma United, Tensta Hjulsta Kvinnocenter, Kvinnorättsförbundet, Hope, Kurdistan Demokratiska Kvinnoförbund

© Sveriges Kvinnoorganisationer 2025
Författare: Ebba Nikolic Kajrup
Grafisk formgivning: Eva Jais-Nielsen

Innehåll

Förord av Kurdistans demokratiska kvinnoförbund	5
Sammanfattning	6
1. Inledning	7
Syfte	7
Utgångspunkter och avgränsningar	7
Utgångspunkter	7
Vad är rasism?	7
Rasifierad, etnisk tillhörighet eller utländsk bakgrund?	8
Avgränsningar	9
Disposition	9
Metod	10
Intervjustudie	10
Enkätundersökning	10
2. Alltid kön, inte bara kön	11
Vikten av att integrera jämställdhet i det antirasistiska arbetet	11
Intersektionen mellan kön och etnisk tillhörighet – på nationell nivå	11
Intersektionen mellan kön och etnisk tillhörighet – i internationell rätt	12
Religion som grund för diskriminering	13
3. Analys av Sveriges antirasistiska arbete	
ur ett jämställdhetsperspektiv	15
Sveriges rapportering till FN:s kommitté mot rasdiskriminering	
(CERD-kommittén)	15
Regeringens handlingsplan mot rasism och hatbrott	15
Jämställdhetsintegrering som strategi	16
Genomlysning av regeringens antirasistiska arbete – synliggörs	
kvinnor i rapporteringen?	16
Ordsökning och könsuppdelad statistik	17
Forskning om etnisk tillhörighet och kön	18

Kvinnor och etnisk profilering	18
Kvinnor och institutionell diskriminering	20
Mammors utsatthet – i socialtjänsten	21
Mammors utsatthet – i förlossningsvården	22
Muslimska kvinnor med hijab – utsattheten för hatbrott och rasism	23
Hatbrott med rasistiskt motiv	24
Kvinnor som tillhör de nationella minoriteterna	26
Rasism mot samer	26
Kvinnor och representation	27
Rasism i digitala miljöer	28
Sexualiserad rasism	29
Hypersexualisering i antiasiatisk rasism	30
Pornografins roll i upprätthållandet av rasistiska föreställningar	31
Utrikes födda kvinnors etablering på arbetsmarknaden	31
Civilsamhällets roll	34
Regeringens sakråd med civilsamhällesorganisationer	34
Civilsamhällets alternativrapport till CERD-kommittén	34
Jämställdhet som grundläggande förutsättning för antirasistiskt arbete	35
4. Kvinnors upplevelser av rasism – berättelser från vardagen	36
I kontakt med myndigheter	37
Polisen och rättsväsendet	37
Sjukvården	39
Arbetsförmedlingen	41
I arbetslivet	42
I det offentliga (och vardags-)rummet	43
I digitala miljöer	45
I samband med klädsel och religiösa eller traditionella symboler	46
I framtiden – förändringar som kvinnorna vill se	48
5. Slutsats	52
6. Rekommendationer	54
Generella åtgärder	54
I framtida rapporter till FN:s kommitté mot rasdiskriminering (CERD)	55
Referenslista	56

Förord av Kurdistans demokratiska kvinnoförbund

Att tala om rasism som en könsneutral företeelse är inte bara missvisande – det är farligt. Det riskerar att osynliggöra en hel dimension av förtryck där kvinnor inte enbart diskrimineras på grund av sin etnicitet eller religion, utan också på grund av sin könstillhörighet. Denna intersektionella diskriminering – där kön och etnicitet samverkar och skapar unika former av exkludering – är ett samhällsproblem som underminerar demokratin i dess kärna.

Vi i Kurdiska kvinnoförbundet möter dagligen kvinnor vars liv präglas av denna dubbla marginalisering. Vi har hört deras berättelser: kvinnor som inte vågar larma om våld på grund av misstro från rättsväsendet, mödrar som inte får smärtlindring under förlossning för att deras smärta trivialiseras, akademiker som nekas anställningar på grund av efternamn, hudfärg eller hijab. Det är inte enskilda fall – det är systematiska mönster. Det är strukturell rasism.

Forskningen bekräftar det vi ser i vår vardag. En omfattande kunskapsöversikt från Forum för levande historia (Lundström & Wendt Höjer, 2021) visar att upplevelser av rasism förekommer inom flera offentliga verksamheter, men att könsperspektivet i analyserna är nästintill obefintligt – endast två av över 500 granskade studier fokuserar uttryckligen på kvinnor. Denna kunskapslucka riskerar att cementera ett narrativ där kvinnors erfarenheter förblir perifer kunskap.

Det är inte acceptabelt.

Regeringens nuvarande handlingsplan mot rasism och hatbrott, liksom den senaste rapporteringen till FN:s kommitté för avskaffande av rasdiskriminering (CERD), präglas av könsneutralitet. Trots att Sverige officiellt tillämpar, jämställdhetsintegrering som strategi för jämställdhetspolitiken, saknas en systematisk analys av hur rasism slår olika mot kvinnor och män. Det finns varken könsuppdelad statistik i tillräcklig omfattning, intersektionella målgrupper eller strategiska insatser riktade mot kvinnor som rasifieras.

Civilsamhällets roll blir därmed avgörande. Den här rapporten, visar genom kvalitativa intervjuer med 28 kvinnor hur rasismen tränger in i vardagens mest intima rum dvs. i familjerätten, på

arbetsförmedlingen, i sjukvården och på gatan. Det handlar inte bara om hat – det handlar om tystnad, osynliggörande och ifrågasättande av hela deras existensberättigande.

“Jag var en helt vanlig tjej,” säger Sofia. “Men det känns som att jag har ett papper på pannan där det står att jag är svart, att jag är kriminell.”

Hur kan vi tala om demokratiskt deltagande, när kvinnor tvingas internalisera dessa föreställningar? När de undviker att simma, gå till affären, söka jobb eller delta i samhällsdebatten, inte på grund av brist på vilja, utan på grund av en berättigad rädsla för hat, misstro och marginalisering?

Som Kurdiska kvinnoförbundet ser vi det som vår uppgift att inte bara dokumentera dessa berättelser, utan att göra dem till en katalysator för förändring. Det är vår skyldighet att visa att kampen för ett antirasistiskt samhälle är oupplösligt förenad med kampen för jämställdhet. Det är inte två parallella spår – det är en gemensam väg.

Vi vill rikta en tydlig uppmaning till Sveriges beslutsfattare. Att ignorera kön i det antirasistiska arbetet är att ignorera verkligheten. Vi kräver en politik som tar avstamp i intersektionell analys, som samverkar med kvinnoorganisationer med minoritetsförankring, och som erkänner kvinnors rättigheter som en integrerad del av kampen mot rasism.

Kvinnor är inte en homogen grupp. Det är hög tid att den politiska agendan börjar reflektera den verkligheten och att vi tillsammans bygger ett samhälle där varje kvinna, oavsett bakgrund, får leva fri från rasistiskt och könsbaserat förtryck.

Kvinnorna i rapporten påminner oss om att:

“Det finns många kvinnor som inte behöver ha allt. Men i Sverige måste du bli en supermänniska för att räknas. Jag hoppas att de efter mig bara kan få vara – bara vara kvinnor. Vanliga kvinnor.”

Det är där vår kamp börjar, i erkännandet av kvinnors rätt att vara just det: vanliga, komplexa, levande människor. Och i insikten att det är just där demokratin antingen förloras – eller förverkligas.

Renas Khezri
För Kurdistans demokratiska kvinnoförbund

Sammanfattning

UTRIKES FÖDDA KVINNOR, kvinnor med minoritetstillhörighet eller kvinnor som rasifieras utsätts för ett **dubbelt förtryck**, både rasism och sexism. Mycket av det som civilsamhället har larmat om tidigt är fortfarande ett utbrett problem och har ännu inte fått något genomslag i regeringens CERD-rapport. Jämställdhetsperspektivet i regeringens arbete mot rasism har drastiskt minskat och är i dagsläget nästintill obefintligt. Regeringens CERD-rapport och handlingsplanen mot rasism innehåller få indikationer på en medveten integrering av ett jämställdhetsperspektiv i det antirasistiska arbetet – tvärtom, de är könsneutrala och synliggör överhuvudtaget inte den särskilda rasism som kvinnor utsätts för.

Fortfarande står utrikes födda kvinnor långt ifrån arbetsmarknaden, som ett resultat av strukturell diskriminering. Rasism mot kvinnor i digitala miljöer är ett försök att tysta och ett hot mot demokratin. Det finns en låg kunskap om minoriteter inom rättsskipning och vård och färre söker därför hjälp, vilket leder till ökad utsatthet för våld och försämrad hälsa. Den sexualiserade rasismen drabbar både kvinnor och flickor, och pornografin upprätthåller rasistiska föreställningar som sexualiserar kvinnor på grund av deras etniska tillhörighet.

Det är avgörande att se kvinnor som rasifieras som offer för ett rasistiskt och sexistiskt förtryck, samtidigt som de också är experter på sina upplevelser. Därför krävs det både skyddsåtgärder och att dessa kvinnor får en självklar plats i dialoger, samråd och beslutsprocesser som rör deras liv och rättigheter.

Det är viktigare än någonsin att Sveriges beslutsfattare på nationell, regional och lokal nivå, befäster kvinnors rättigheter som mänskliga rättigheter och anlägger ett jämställdhetsperspektiv i alla processer. Det är särskilt viktigt i det antirasistiska arbetet för att belysa hur kön och etnisk tillhörighet samvarierar. Det krävs ett ökat samarbete med kvinnoorganisationer som möter kvinnor från etniska minoriteter – och framförallt, ökad kunskap om hur rasism och sexism samverkar.

1. Inledning

Syfte

MOT BAKGRUND av den pågående backlashen mot kvinnors och flickors rättigheter i Sverige, åtstramad migrationspolitik, och stora skillnader i arbetsmarknadsetablering, hälsa och utbildning för utrikes födda kvinnor, är det viktigare än någonsin att stå upp mot rasism och sexism. Kvinnors och flickors särskilda utsatthet för rasism förstärks ofta i skärningspunkten mellan kön och etnisk tillhörighet. Endast om denna särskilda utsatthet synliggörs och erkänns kan adekvata åtgärder sättas in för att skydda olika grupper av kvinnor och flickor. Därför måste arbetet mot rasism ha ett tydligt jämställdhetsperspektiv – i policydokument, lagförslag och myndighetsrapporter.

Rapporten är framtagen av Sveriges Kvinnoorganisationer, med finansiering från Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF), som en del av bevakningen av Sveriges efterlevnad av FN:s konvention om avskaffande av alla former av rasdiskriminering (ICERD), ur ett jämställdhetsperspektiv. Rapporten ämnar att titta närmare på hur kvinnor som tillhör etniska minoriteter diskrimineras och utsätts för rasism, på ett sätt som påverkar deras samhällsdeltagande.

Syftet är att synliggöra hur rasism och sexism samverkar i rasifierade kvinnors liv och hur deras behov ofta osynliggörs i det antirasistiska arbetet. Genom att analysera regeringens *Handlingsplan mot rasism och hatbrott*, rapportering till FN:s kommitté mot rasdiskriminering (CERD) och civilsamhällets alternativrapport, vill vi bidra med kunskap som stärker jämställdhetsperspektivet i arbetet mot rasism. Samtidigt vill vi sprida kvinnors berättelser och lyfta deras röster i kontexter som annars inte lyfts.

Utgångspunkter och avgränsningar

Utgångspunkter

Vad är rasism?

I regeringens senaste handlingsplan mot rasism och hatbrott beskrivs rasism som "uppfattningar om att människor på grund av föreställningar om ras, nationellt, kulturellt eller etniskt ursprung, religion, hudfärg eller annat liknande förhållande är väsensskilda från varandra och att de därmed kan eller bör behandlas på olika sätt." (Regeringen 2024).

Det går inte att definiera rasism på ett övergripande sätt, att "one size fits all", utan det är viktigt att förstå hur rasism i sin natur är beroende av historiska, politiska och sociala kontexter och därmed ett dynamiskt fenomen (Garner och Selod 2014). I Sverige pratas det idag istället om olika rasismer, som kom-

mer ifrån olika föreställningar om folkgrupper – afrofobi, antiziganism, islamofobi bland andra. Ett gemensamt drag är att det handlar om ett nedvärderande sätt att se på olika människor, utifrån föreställningar om "ras", etnicitet, nationalitet, kultur, religion eller hudfärg (Forum för levande historia 2025).

Rasism kan ta sig uttryck i form av en individs medvetna handling mot en annan (till exempel hatbrott med rasistiskt motiv), medan strukturell rasism är en dold, ofta omedveten rasism som är en del av samhällsstruktur. Den strukturella rasismen medför att människor har olika förutsättningar, rättigheter och möjligheter, och därmed olika mycket makt att forma sina liv.

"Strukturell diskriminering innebär att principen om människors lika värde inte upprätthålls, och **är därför ett allvarligt demokratiskt problem för hela samhället** och inte enbart för de grupper som utsetts." (Det blågula glashuset 2005)

Rasism kan ta sig uttryck i form av diskriminering enligt diskrimineringslagen. Diskrimineringslagen handlar om utfallet av orättvis behandling eller negativ särbehandling mot bakgrund av etnisk tillhörighet, men även andra grunder såsom kön och religion. Lagen omfattar specifika samhällsområden såsom arbetslivet, utbildning, bemötande från offentligt anställda och vid köp av varor, tjänster och bostäder. Lagen täcker däremot inte vardagliga situationer och i vissa studier utgår man därför från *vardagsrasism* som ett sätt att förena den individuella och strukturella rasismen. Det visar hur individuella handlingar är en konsekvens av strukturer i samhället, samtidigt som de individuella handlingarna också skapar och upprätthåller rasistiska och diskriminerande strukturer (Ombudsmannen mot etnisk diskriminering 2007).

I denna rapport förekommer berättelser om olika sorters rasism och diskriminering och utgångspunkten är att rasism är en form av förtryck. Det sträcker sig från skolan till arbetslivet, från det offentliga rummet till vardagsrummet. En handling kan vara rasistisk oavsett om den är medveten eller inte, såväl synlig som dold.

Rapporten utgår från kvinnornas egna berättelser av utsatthet för rasism och deras egen tolkning av vad som hänt och vad det berodde på. Trots att rapporten bygger på intervjuer och enskilda kvinnors upplevelse är utgångspunkten att kvinnornas individuella upplevelser representerar ett strukturellt problem.

Rasifierad, etnisk tillhörighet eller utländsk bakgrund?

Det genomgående temat för rapporten är *kvinnors upplevelse av rasism i Sverige*. Eftersom det saknas jämlikhetsdata i Sverige finns det ingen övergripande statistik som pekar på utsattheten för rasism, och därför utgår rapporten från olika studier som i sin tur använder olika begrepp för att kategorisera och förklara utsattheten. Ett begrepp som ofta används i rapporten är *etnisk tillhörighet*, vilket syftar på nationalitet, etniskt ursprung, kulturell tillhörighet eller hudfärg. Kvinnorna som deltagit i intervjustudien använder också olika uttryck och beskrivningar, som citeras.

Viss forskning som förekommer i rapporten handlar om *utrikes födda kvinnor*, medan det i annan statistik används *kvinnor med utländsk bakgrund* (vilket ofta syftar till inrikes född men med två utrikes födda föräldrar). Ibland används ordet *rasifierad*, vilket har sin utgångspunkt i den process som föregår rasism, som innebär att grupper tillskrivs inneboende egenskaper kopplade till bland annat utseende och kultur. Att använda begreppet *rasifierad*

möjliggör en förståelse av både historiska och nutida former av rasism som inte enbart handlar om hudfärg, utan även kulturella markörer såsom språk, klädsel och religiösa traditioner (Garner och Selod 2014). Sammanfattningsvis utgår vi i rapporten från en beskrivning av rasifierad som innebär att vara utsatt eller riskera att bli utsatt för rasism på grund av hudfärg, kultur, religion och/eller etnicitet.

Andra begrepp som förekommer är kvinnor med migrantbakgrund och kvinnor med minoritetsbakgrund, då bådaddera utsätts för rasism.

Flera av kvinnorna är födda och uppvuxna i Sverige, andra är utrikes födda och har kommit till Sverige i olika åldrar och av olika skäl, medan ett par kvinnor tillhör någon av de nationella minoriteterna. **Den gemensamma nämnaren är att rasismen uttrycks på ett sätt som hänger ihop med det faktum att de är kvinnor.**

Avgränsningar

Det blir svårt att prata om vikten av att ha ett jämställdhetsperspektiv i det antirasistiska arbetet, att beakta den särskilda utsatthet som existerar enbart på grund av samvariationen mellan kön och etnisk tillhörighet, utan att också kommentera behovet av att utöver kön också beakta andra faktorer i kvinnoröttekampen. Det är inte två parallella spår, utan precis som den antirasistiska rörelsen behöver beakta kön, behöver den feministiska rörelsen beakta etnisk tillhörighet. Om man ser till regeringsskrivelser och strategier för jämställdhet och mot mäns våld mot kvinnor, menar flera forskare att de endast representerar en privilegerad minoritet, som bygger på erfarenheter från och kunskap om vita, heterosexuella män och kvinnor från medelklassen (Gottzén 2017 och Mohanty 2006 s. 69). Regeringens jämställdhetsarbete speglar inte den vardag som många kvinnor i Sverige lever i, för vilka jämställdhet inte bara handlar om jämlikhet mellan könen utan även frihet från rasistiskt förtryck.

Mot bakgrund av detta kommer rapporten fokusera på att integrera ett jämställdhetsperspektiv i det antirasistiska arbetet och vikten av att beakta kön, och särskilt kvinnor, i samband med antirasistiska åtgärder. Likt forskningen utgår rapporten från en definition av intersektionalitet som erkänner att kvinnor och män har olika upplevelser av rasism på både individuell och strukturell nivå (Falcón 2016).

Disposition

Rapporten består av två delar – den första delen är en jämställdhetsanalys av regeringens antirasistiska arbete, som bygger på teman som identifierats i intervjuer genomförda för rapporten, och andra relevanta studier, den andra delen är en fördjupning av intervjustudien med berättelser från kvinnor som intervjuats om sina upplevelser av rasism. I båda delar är kvinnors erfarenheter av rasism centrala och nödvändiga för att nå rapportens syfte, nämligen att analysera hur regeringens antirasistiska arbete speglar verkligheten och ge förslag på hur fler politiska förslag som ska motverka rasism kan ha ett jämställdhetsperspektiv.

Metod

Intervjustudie

Tack vare nära samarbete med Sveriges Kvinnoorganisationers integrationsnätverk, som samlar 14 kvinnorrättsorganisationer som möter utrikes födda kvinnor i sin verksamhet, har vi fått möjligheten att intervjua 14 kvinnor med olika bakgrund som alla delat med sig av sina erfarenheter av rasism i Sverige. Intervjuerna tog form av ett fritt samtal där kvinnorna själva fick berätta om upplevelser de varit med om, till exempel i kontakt med myndigheter, i allmänheten eller arbetslivet. Samtalet grundades på förutbestämda teman (att vara kvinna som rasifieras) men tog olika riktning beroende på vad som berättades.

Kvinnorna som intervjuades informerades i förväg om vad intervjun skulle handla om och vad projektet går ut på, samt att deltagandet är frivilligt och att de när som helst får dra tillbaka sitt samtycke utan att ange någon orsak. Att svara på frågorna var också frivilligt och mot bakgrund av de känslor som kan väckas när man berättar om sina upplevelser uppmuntrades kvinnorna att höra av sig efteråt med tankar eller funderingar.

Alla kvinnor fick välja en pseudonym (ett namn som används i rapporten istället för deras riktiga namn) och alla namn som förekommer i citat är därför fingerade.

Enkätundersökning

För de kvinnor som inte hade möjlighet att delta i en intervju har vi genomfört en enkätundersökning, som spridits av Sveriges Kvinnoorganisationers integrationsnätverk och via sociala medier. Ytterligare 14 kvinnor har svarat i enkätundersökningen vilket innebär att 28 kvinnor bidragit till de berättelser som lyfts i rapporten.

Att ta del av kvinnors berättelser genom en intervjustudie och enkätundersökning är ett viktigt bidrag för att förstå hur dessa kvinnor upplever rasism och vad för exempel de lyfter. Det belyser att rasism mot kvinnor är ett könat problem och att etnisk tillhörighet och kön samverkar på ett särskilt sätt. Det begränsade urvalet, totalt 28 kvinnor, är däremot för litet för att säga något om hur utredd främlingsfientligheten är i målgruppen och i förhållande till resten av populationen.

2. Alltid kön, inte bara kön

INTERSEKTIONALITET är ett begrepp som används för att analysera och förstå hur olika maktordningar samverkar och förstärker varandra. Begreppet myntades av den svarta feministen Kimberlé Crenshaw i slutet av 1980-talet, och syftade ursprungligen till att synliggöra hur rasifierade kvinnor osynliggjordes både i den antirasistiska och i den feministiska rörelsen.

Ett annat sätt att uttrycka intersektionalitet är "alltid kön – inte bara kön". Kön är ett majoritetsperspektiv och inom gruppen kvinnor och män, flickor och pojkar, ingår många olika grupper av människor. Intersektionalitet måste alltid utgå från ett könsperspektiv, där syftet är att förstå kvinnors specifika utsatthet i relation till andra maktordningar. En intersektionell analys visar att rasismens uttryck inte är könsneutrala, och att antirasistiska insatser behöver adressera dessa skillnader.

Vikten av att integrera jämställdhet i det antirasistiska arbetet

Intersektionella feminister utgår från övertygelsen att den antirasistiska kampen inte kan isoleras från kvinnorrättskampen. Trots att sexism och rasism sammanflätas och gemensamt bidrar till maktrelationer och exkludering, glöms ibland jämställdheten bort i kampen mot rasism och etniskt förtryck (Alinia och Berggren 2023 s. 61).

Intersektionen mellan kön och etnisk tillhörighet – på nationell nivå

Att olika faktorer, såsom kön och etnisk tillhörighet, samspelar och ökar en persons utsatthet, är erkänt på såväl nationell som internationell nivå. I regeringens handlingsplan mot rasism hänvisas till att olika delar av en persons identitet ibland förstärker varandra och präglar utsattheten för rasism. På EU-nivå betonar EU-kommissionen vikten av ett intersektionellt angreppssätt, utifrån den europeiska jämställdhetsmyndighetens (EIGE) definition av intersektionalitet; ett analytiskt verktyg för att studera, förstå och reagera på hur kön samvarierar med andra faktorer och hur det bidrar till unika erfarenheter av diskriminering (EIGE 2016).

Diskrimineringsombudsmannen har också använt olika analytiska begrepp för att beskriva situationer där samverkan mellan diskrimineringsgrunder förstärker utsattheten (DO 2023):

- **Multipel diskriminering** är flera upplevelser av diskriminering, vid olika tillfällen, på grund av olika diskrimineringsgrunder.
- **Sammansatt diskriminering** är en upplevelse av diskriminering på grund av olika diskrimineringsgrunder, som kan separeras från varandra men adderas till varandra och ökar utsattheten.
- **Intersektionell diskriminering** är när flera diskrimineringsgrunder samverkar och är "ouplösligt förenade med varandra och skapar en unik utsatthet i intersektionen".

Det framgår tydligt i denna rapports intervjuer med kvinnor som upplevt rasism att diskrimineringsgrunderna går in i varandra och förenas eller adderas och bidrar till utsattheten. Många av kvinnorna kan också berätta om flera olika händelser och en multipel diskriminering som sträcker sig över olika perioder i livet. Ibland går händelsen att härleda till kvinnans etniska tillhörighet eller hudfärg, ibland är det tydligt att utsattheten förstärks för att hon är just kvinna. Ibland går det inte att särskilja om diskrimineringen beror på kön, religion eller hudfärg.

Intersektionen mellan kön och etnisk tillhörighet – i internationell rätt

Intersektionalitet har länge förekommit i FN-dokument och internationella konventioner, men FN:s världskonferens mot rasism (WCAR) 2001 brukar klassas som historisk då intersektionalitet som begrepp och teori för första gången fick en central plats i FN:s diskussioner om rasism och diskriminering. Under konferensen ska en kvinna i publiken ha ropat "where are the women?", efter att världskonferensens avslutningstal hållits av fem män. Tusentals kvinnor stämde in och ropade samma fråga, och ifrågasatte att en panel bestående enbart av män fick det sista ordet i en global diskussion om rasism (Falcón 2016).

Ett tydligt budskap från konferensen var erkännandet att individer kan uppleva flera former av diskriminering samtidigt och att andra diskrimineringsgrunder, så som kön, kan förstärka utsattheten för rasism (Durban Declaration p. 2).

Kvinnokonventionen (Convention on the Elimination of all Forms of Discrimination against Women, CEDAW):

I CEDAW nämns inte diskriminering på grund av etnisk tillhörighet eller "rasdiskriminering", men eftersom artikel 1 omfattar all diskriminering mot alla kvinnor, finns ett indirekt skydd mot diskriminering på rasistiska grunder.

Konventionen mot rasdiskriminering (International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination, ICERD):

Enligt artikel 1 ICERD beskrivs begreppet rasdiskriminering som:

"varje skillnad, undantag, inskränkning eller företräde på grund av **ras, hudfärg, härkomst eller nationellt eller etniskt ursprung** som har till syfte eller verkan att omintetgöra eller inskränka erkännande, åtnjutande eller utövande på lika villkor av mänskliga rättigheter och grundläggande friheter på politiska, ekonomiska, sociala, kulturella eller andra områden av det offentliga livet."

I grunden handlar ICERD om att stater är skyldiga att driva en politik som avskaffar alla former av "ras"diskriminering, genom att motverka och inte främja rasism, både på institutionell och individuell nivå.

Kön nämns inte som en diskrimineringsgrund i konventionstexten, men i flera av sina generella rekommendationer har FN-kommittén mot rasdiskriminering (CERD)¹ lyft vikten av att beakta överlappande diskriminerande faktorer (GR no. 32 7p). CERD-kommittén understryker att kvinnor och män upplever rasism på olika sätt och i olika grad, och att viss rasism uteslutande drabbar kvinnor (GR no. 25).

Mot bakgrund av detta åtar sig CERD-kommittén att arbeta med jämställdhetsintegrering, bland annat i sina generella rekommendationer och rekommendationer till konventionsstaterna. Många konventionsstater saknar dock ett jämställdhetsperspektiv i implementeringen av konventionen, noterar CERD-kommittén, och redan i sin generella rekommendation från år 2000 uppmanade CERD-kommittén staterna att tydligt redogöra för vilka hinder och utmaningar som finns för att kvinnor ska kunna åtnjuta sina rättigheter, utan rasdiskriminering.

Religion som grund för diskriminering

Precis som kön utgör inte religion en av diskrimineringsgrunderna som skyddas av ICERD. Enligt CERD-kommittén omfattas rasism på grund av religion endast om det uttrycks i kombination med en av diskrimineringsgrunderna i art. 1, till exempel etniskt ursprung.

Då varken kön eller religion faller in under art. 1, omfattar ICERD tekniskt sett inte att en kvinna med hijab utsätts för rasism. I sitt uttalande om intersektionalitet är CERD-kommittén dock tydlig med att definitionen av rasism är mer långtgående än de diskrimineringsgrunder som anges i art. 1. Här nämns specifikt kön och religion (GR no. 32).

I art. 5d)vii) ICERD stadgas vidare att stater ska säkerställa åtnjutandet av religionsfriheten utan diskriminering. Europeiska rådet har också konstaterat att begreppet rasism ska tolkas brett och att religion ska kunna utgöra grund för rasistisk diskriminering (ECRI 2003).

Denna bredare definition av rasism kommer från att religion, och särskilt islam, har genomgått en rasifiering sedan slutet av 1900-talet (ENAR 2019). Muslimer och andra religiösa grupper, som till exempel judar, har länge utsatts för rasism som går utöver religiösa föreställningar och inkluderar även fysiskt utseende, namn, nationalitet och klädsel. Rasifieringen av muslimer kan förstås som en del av islamofobi, vilket gör islamofobi till en särskild form av rasism riktad mot muslimer, precis som antisemitism är en särskild form av rasism riktad mot judar (Garner och Selod 2014).

1. Committee on the Elimination of Racial Discrimination.

**“Jag är kvinna.
Jag har slöja.
Jag är mörkhyad.
Jag har mycket
som många
stör sig på.”**

ZARAH

3. Analys av Sveriges antirasistiska arbete ur ett jämställdhetsperspektiv

Sveriges rapportering till FN:s kommitté mot rasdiskriminering (CERD-kommittén)

Att säkerställa att de mänskliga rättigheterna tillkommer alla och överallt är en viktig prioritering för Sveriges regering. Utgångspunkten för svensk politik för åtnjutandet av mänskliga rättigheter är att säkerställa efterlevnaden av internationella åtaganden. Sverige har ratificerat FN:s internationella konvention om avskaffandet av alla former av rasdiskriminering (ICERD) och ska enligt art. 9 regelbundet rapportera hur landet lever upp till konventionen. FN-kommittén mot rasdiskriminering (CERD-kommittén) granskar sedan rapporten och lämnar sina slutsatser och rekommendationer (*concluding observations*) på det som kommit fram i rapporten.

Utöver regeringens rapportering bjuds även civilsamhället in att skicka en parallellrapport om det antirasistiska arbetet i Sverige. Svenska FN-förbundet har tidigare samordnat civilsamhällets parallellrapport, med stöd från civilsamhällesorganisationer som representerar olika samhällsgrupper som utsätts för rasism och diskriminering på grund av etnicitet, hudfärg, religion eller minoritetstillhörighet, till exempel.

Regeringens handlingsplan mot rasism och hatbrott

2024 lanserade regeringen en *Handlingsplan mot rasism och hatbrott*, som ersätter den tidigare *Nationella planen mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott*. Handlingsplanen ska styra regeringens antirasistiska arbete och är ett sätt att trappa upp insatserna för att göra Sverige till ett land fritt från rasism. Dessutom ska handlingsplanen lägga grunden för ett "träffsäkert" och "effektivt" arbete, som kombinerar generella insatser med åtgärder som möter vissa grupperns särskilda utsatthet.

Det är av största vikt att både regeringens handlingsplan mot rasism och CERD-rapport speglar verkligheten och lyfter olika perspektiv på hur utsattheten för rasism ser ut. Som framkommit i intervjuerna utsätts kvinnor för rasism på olika sätt än för män och det behöver belysas.

Jämställdhetsintegrering som strategi

Jämställdhetsintegrering är den strategi som regeringen valt för att nå de jämställdhetspolitiska målen. Jämställdhetsintegrering innebär att jämställdhet ska integreras i all offentlig politik, på alla nivåer och i alla led. Jämställdhet ska inte vara ett separat område, utan som en del av varje process, från planering till genomförande och uppföljning. Det innebär också att sättet som kvinnor och män påverkas av dessa beslut bör belysas, för att hitta könsskillnader som inte kan rättfärdigas och därmed vidta mer träffsäkra åtgärder.

Då jämställdhetsintegrering är statens officiella strategi för jämställdhetsarbetet, ska denna princip även prägla Sveriges arbete mot rasism, särskilt eftersom kön och etnicitet är tätt sammanvävda i människors vardag – alltid kön, inte bara kön. Även CERD- och CEDAW-kommittéerna har vid flera tillfällen understrukt vikten av ett intersektionellt perspektiv i internationella rapporteringar. Att inte analysera kön i relation till rasism riskerar därmed att stå i strid med både Sveriges nationella jämställdhetsstrategi och våra internationella åtaganden.

Som framgått genomgående i rapporten är det tydligt att kön och etnisk tillhörighet samvarierar på ett sätt som skiljer sig för kvinnor och att upplevelsen av rasism ofta är annorlunda, och i vissa fall värre, än för män. I denna del av rapporten analyseras Sveriges antirasistiska arbete ur ett jämställdhetsperspektiv, med särskilt fokus på regeringens rapportering till CERD-kommittén och regeringens handlingsplan mot rasism.

Genomlysning av regeringens antirasistiska arbete – synliggörs kvinnor i rapporteringen?

”Att ta hänsyn till ett jämställdhetsperspektiv är viktigt inom alla delar av arbetet mot rasism och hatbrott.”

Citatet ovan är hämtat från regeringens handlingsplan mot rasism. Att skriva att ett jämställdhetsperspektiv är viktigt är inte samma sak som att ett jämställdhetsperspektiv faktiskt anläggs. Till exempel nämns ordet *jämställdhet* inte mer i hela handlingsplanen. Jämfört med den tidigare nationella planen har jämställdhetsperspektivet istället nedmonterats rejält. Förut fanns det en djupdykning om jämställdhet, som tydligt hänvisade till att sexism och rasism i stor utsträckning överlappar och samverkar, och därför måste adresseras på ett integrerat sätt. Att arbetet mot rasism kan bidra till insatser även på jämställdhetsområdet var också en viktig del som nu har tagits bort, vilket ytterligare osynliggör rasifierade kvinnors upplevelser.

Utifrån CERD-kommitténs allmänna rekommendationer och rekommendationerna till Sverige framgår det upprepade gånger att ett intersektionellt perspektiv är viktigt, samt att diskriminering på flera grunder ökar utsattheten och att detta bör uppmärksammas. Trots dessa tydliga uppmaningar, och regeringens ambition i sitt antirasistiska arbete, är vår analys att det inte finns ett genomgående jämställdhetsperspektiv, utan att kön snarare aldrig eller mycket sällan synliggörs.

Ordsökning och könsuppdelad statistik

Könsuppdelad statistik är ett viktigt botemedel mot könsblindhet, som även måste genomsyra Sveriges antirasistiska arbete. Utrikes födda kvinnor och män, migranter eller minoriteter utsätts för ett förtryck som är gemensamt till stor del, men inom grupperna kan upplevelserna skilja sig åt. Inte minst för kvinnor, som jämfört med män upplever ett dubbelt förtryck på grund av sitt kön. Regeringens rapportering till CERD-kommittén måste utgå från könsuppdelad statistik så långt det är möjligt, och kräva att mål och resultat från antirasistiska åtgärder rapporteras på ett könsuppdelat sätt.

Ord/Dokument	Regeringens CERD-rapport (55 sidor)	Handlingsplan mot rasism och hatbrott (66 sidor)
Kvinna/kvinnor	19 gånger	7 gånger
Flicka/flickor	3 gånger	1 gång
Jämställdhet	11 gånger	3 gånger

I CERD-kommitténs senaste rekommendationer efterfrågas data på när flera diskrimineringsgrunder överlappar med varandra, för att kunna analysera och lindra effekten av utsatthet hos vissa sårbara grupper, såsom muslimska kvinnor.

I regeringens 24:e och 25:e periodiska rapport till CERD-kommittén från 2023, vilket är den senaste rapporteringen, nämns intersektionalitet för första gången. Samma gäller för regeringens handlingsplan. Det nämns dock bara en gång och istället för hänvisningar till jämställdhet och att intersektionalitet utgår från att kön spelar in som faktor, har regeringen valt en mer neutral skrivning om att diskriminering kan ske på flera grunder och öka utsattheten.

Rapporteringen saknar fortfarande i stor utsträckning en förståelse för hur kvinnor som rasifieras drabbas av diskriminering samt vilken avgörande betydelse kön har vad gäller utsatthet för diskriminering.

Sett till kontexten i vilken ordet *kvinnor* förekommer har en förbättring gjorts i regeringens senaste CERD-rapportering jämfört med tidigare rapporter, **även om det finns mycket kvar att önska**. 11 av 19 omnämningar handlar om statistik över befolkning och upplevd diskriminering. Resterande omnämningar är korta (och outvecklade) hänvisningar till olika kvinnors utsatthet: muslimska kvinnor, romska kvinnor, våldsutsatta kvinnor, utrikes födda kvinnor och kvinnors förutsättningar i förlossningsvården. Trots att alla nyssnämnda stycken saknar en djupare analys, är det ändå en klar skillnad jämfört med regeringens handlingsplan, vars samtliga sju hänvisningar till kvinnor handlar om muslimska kvinnor.

Könsblindheten är extra tydlig när det gäller flickors utsatthet. Ordet flicka nämns tre respektive en gång, medan orden "barn" och "unga" nämns mer än 80 gånger i respektive regeringsrapport.

I regeringens CERD-rapportering förekommer viss könsuppdelad statistik, bland annat för befolkningsmängd, vilket är ett enkelt sätt att synliggöra vilka som är målgruppen för det antirasistiska arbetet och vilka som riskerar drabbas av ojämlikheter och diskriminering. Skillnader i könsfördelning bland utrikes födda från olika regioner speglar globala ojämlikheter och migrationsmönster. Exempelvis domineras migration från Thailand av kvinnor, ofta genom anhörig- eller arbetskraftsmigration. Att ta hänsyn till dessa mönster är avgörande för att förstå hur rasism och diskriminering tar sig olika uttryck beroende på kön och ursprung – som att thailändska kvinnor ofta utsätts för exotifiering och stereotyper om sexualitet.

Genomgående i rapporteringen i övrigt talas det om olika grupper av människor eller personer utan att specificera att det är kvinnor och män det handlar om. Som vi kommer se i analysen är detta ett problem, då kvinnors utsatthet för rasism osynliggörs.

Forskning om etnisk tillhörighet och kön

Regeringens CERD-rapport bygger på en kartläggning av situationen i landet och till viss del på kunskapsinhämtning om upplevelser av rasism. Under 2020 fick Forum för levande historia i regeringsuppdrag att öka kunskapen om människors upplevelser av rasism, och gjorde en kunskapsöversikt om forskningsläget när det gäller kontakt med svenska myndigheter och offentliga verksamheter. Totalt analyserades över 500 vetenskapliga studier och det aktuella kunskapsläget indikerar att det förekommer upplevelser av rasism i kontakt med flera myndigheter (Lundström och Wendt Höjer 2021). Denna slutsats stämmer överens med vad som framkommit i denna rapports intervjuer, då många kvinnor berättar om sina erfarenheter av rasism i kontakt med olika myndigheter.

Vad forskarna dock noterar är bristen på analyser utifrån flera diskrimineringsgrunder – **däribland kön**. Av över 500 vetenskapliga studier om rasism är det endast två stycken som har ett tydligt kvinnorrättsperspektiv, vilket är anmärkningsvärt när hälften av de utsatta är just kvinnor.

Bristen på könsperspektiv i forskning kan korrelera med det faktum att kvinnor med utländsk bakgrund är extremt underrepresenterade inom akademien och själva utsätts för rasism i högre utsträckning än män med utländsk bakgrund. Andelen professorer med utländsk bakgrund är 28%, men könsfördelningen inom denna grupp är oklar (UKÄ 2024). Forskning indikerar dock att kvinnor med utländsk bakgrund utgör en mycket liten andel av professorerna (UKÄ 2016).

Kvinnor och etnisk profilering

En aspekt där frånvaron av ett könsperspektiv blir tydlig är i arbetet mot etnisk profilering inom polis- och rättsväsendet och avsaknaden av en analys av hur kvinnor påverkas.

En återkommande kritik från CERD-kommittén är de många fallen av etnisk profilering inom polismyndigheten, av sårbara grupper såsom muslimer, afrosvenskar och romer. I grunden handlar etnisk profilering om varför vissa grupper av personer i oproportionerlig utsträckning uppmärksammas av polisen (Civil Rights Defenders 2017). Brå rapporterar att polisen vid kontroller för misstänkt narkotikabrott i mycket högre utsträckning kontrollerade oskyldiga

personer med utländsk bakgrund, än oskyldiga med bakgrund i Norden (SVT 2023 och Brå 2023). I regeringens handlingsplan mot rasism nämns att 51% av afrosvenska män angett att de blivit stannade av polis på grund av etnisk profilering.

Att unga män är överrepresenterade när det gäller etnisk profilering av polisen är ett allvarligt problem som ofta lyfts och synliggörs. **En konsekvens blir att kvinnors upplevelser av etnisk profilering i kontakt med polis inte uppmärksammas – trots att det är en del av många kvinnors vardag.** På EU-nivå rapporterar 14% av kvinnor med minoritetsbakgrund att de blivit stoppade flera gånger det senaste året (EU-MIDIS 2010). En annan studie visar att 65% av kvinnor med afrikansk härkomst uppfattade att den senaste gången de stoppats av polis berott på etnisk profilering (FRA 2023). 2019 spreds ett uppmärksammat videoklipp på en svart kvinna i Stockholms tunnelbana som blev brutalt behandlad av kontrollanter och nedtryckt på marken för att hon inte hittade sin biljett (SVT 2019). Under ett besök av FN:s internationella oberoende expertgrupp för att främja rasrättvisa och jämlikhet i samband med brottsbekämpning² inkom flera rapporter om etnisk profilering av muslimska kvinnor (HRC 2023), vilket tyder på att etnisk profilering även drabbar kvinnor.

I en intervju med Mari berättar hon att hon blivit stannad av polis och ifrågasatt om hon verkligen bodde i sitt hus. Dessutom berättar både Mari och Hanna, som är en samisk kvinna, om situationer där de kontaktat polis och väktare och inte fått tillräcklig hjälp, något ingen av de tror hade hänt en etniskt svensk person. Mari och Hanna upplever att de utsätts för onödigt komplicerade situationer med polisen, på grund av sin hudfärg och minoritetstillhörighet. I regeringens handlingsplan lyfts att samer sällan anmäler brott, just på grund av att de möts med misstro och okunskap, vilket leder till att de känner sig rättslösa.

“I don’t trust the police. I’m actually scared of them. Yeah, because you never know what happens with them. Because, you know, we are people of color, they’re going to just, you know, make things very complicated.”

MARI

Historierna går i linje med ett nyligen uppmärksammat fall om polisens agerande. En somalisk mamma hade ringt polisen angående försvinnandet av hennes son. Efter samtalet hade polisen skämtat om hennes språk, avstått från att kalla in tolk och sedan aldrig ringt upp – tre dagar senare hittades sonen mördad. Polisens hantering har lett till att JO inlett en utredning, vilket polismyndigheten står bakom med hänvisning till att sådant beteende inte accepteras inom kåren (TV4 2025).

Fallet med den somaliska mamman pekar på ett större problem, att utrikes födda kvinnor – särskilt de som har svårigheter med det svenska språket - inte tas på allvar, vilket kan leda till allvarliga konsekvenser.

2. International Independent Expert Mechanism to Advance Racial Justice and Equality in the Context of Law Enforcement, Expert Mechanism to Advance Racial Justice and Equality in Law Enforcement | OHCHR

Kvinnor och institutionell diskriminering

Förutom etnisk profilering inom polisväsendet förekommer även diskriminerande mönster i hur andra samhällsinstitutioner bemöter rasifierade kvinnor, i såväl rättsväsendet och socialtjänsten som vården. Detta handlar inte om enstaka incidenter utan om strukturella ojämlikheter, som får konkreta konsekvenser för kvinnors trygghet och hälsa, vilket också befasts i flera intervjuer.

Att få rättslig hjälp: Av återkommande rapporter från bland annat Roks (Roks 2016), vet vi att domstolen generellt inte lyssnar på mammor, utan förringar våld som män utövar mot kvinnor och barn, inte minst i vårdnadsfrågor. Detta fenomen kan förstärkas av etnisk tillhörighet, att domstolen lyssnar ännu mindre på rasifierade kvinnor. I intervjuer med Anna och Eda framkommer liknande historier.

För samiska och romska kvinnor är det ytterligare ett större steg att be om hjälp och skydd från myndigheter, till exempel vid utsatthet för våld, då det finns en brist på förståelse för de kulturella omständigheter som präglar de olika nationella minoriteterna. Extra utsatta är också kvinnor med migrantbakgrund, som befinner sig i en asylprocess eller saknar uppehållstillstånd. Många väljer att stanna i ett våldsamt förhållande istället för att söka hjälp från myndigheter, av rädsla för att deras chans att få uppehållstillstånd ska påverkas. Det behövs särskild kompetens om vilka hinder kvinnor med minoritetsbakgrund och migrantbakgrund som utsätts för våld möter i kontakt med myndigheter, och en bättre förståelse för kulturella och traditionella omständigheter (Svenska FN-förbundet 2013).

Regeringens CERD-rapport betonar generellt vikten av att säkerställa lika tillgång till rättsväsendet, men saknar en analys av hur kön, föräldraskap och etnisk tillhörighet påverkar denna tillgång. Inte heller i den nationella handlingsplanen mot rasism görs någon specifik genomlysning av kvinnors erfarenheter av strukturell diskriminering inom rättsväsendet. DO har ett pågående projekt om etnisk profilering inom rättsväsendet och det återstår att se hur ett jämställdhetsperspektiv anläggs, något Sveriges Kvinnoorganisationer hoppas att de gör på ett adekvat sätt.

Att få vård: Hälssituationen i Sverige präglas också av könsskillnader, som i vissa minoritetsgrupper är större. Bland annat har kvinnors psykiska ohälsa försämrats med åren. Faktorer som spelar in är hög arbetsbörda (förvärvsarbete i kombination med hushållsarbete och föräldraskap) och ekonomisk stress (löneskillnader till exempel), något som blir extra påtagligt för kvinnor som också drabbas av etnisk diskriminering. Resultatet blir att medellivslängden för romska kvinnor är 10 år kortare än för kvinnor i allmänhet i Sverige.

Samtidigt är depression vanligare bland samiska flickor än icke-samiska flickor: mer än varannan uppger att de haft självmordstankar och nästan 20% har försökt begå självmord (jämfört med 9,9% för icke-samiska flickor) (Stoor m.fl. 2025). En orsak är att väldigt få samiska kvinnor anser att de bemötts med kompetens om samisk kultur inom vården. Som framgår av stycket nedan om förlossningsvården, beror det även på stereotyper föreställningar utifrån etnicitet, vilket påverkar vårdens kvalitet (Institutet för mänskliga rättigheter 2024).

Mammors utsatthet – i socialtjänsten

SvD avslöjade nyligen att Försäkringskassan använder ett AI-system för att göra bidragsbedömningar – och att mammor och personer med utländsk bakgrund flaggats för bidragsfusk på ett oproportionerligt sätt. Trots att mammor och pappor i samma utsträckning gör fel i samma utsträckning, pekas mammor ut tre gånger så ofta som bidragsfuskare. Därtill flaggades personer med utländsk bakgrund i högre utsträckning än de med svensk bakgrund. Användandet av Försäkringskassans AI-modell bygger på algoritmer som, enligt Inspektionen för socialförsäkring, inte är neutrala och som inte uppfyller kraven på likabehandling. Det handlar om att människors fördomar från verkligheten bäddas in när AI-modellen tas fram, och konsekvensen blir att redan existerande ojämlikheter riskerar att öka (Amnesty 2024 och SvD 2024).

Enligt art. 5 ICERD ska staterna bekämpa all form av rasdiskriminering, inom områden såsom bostad, utbildning, hälsa **och social trygghet**.

Regeringens CERD-rapport betonar överlag vikten av att alla individer, oavsett bakgrund, ska ha tillgång till sociala tjänster på lika villkor, men utan att ta hänsyn till att faktorer, såsom kön, föräldraskap och migrantbakgrund, påverkar människors möjlighet att faktiskt få stöd. I regeringens handlingsplan hänvisas det till den omfattande desinformationskampanj om socialtjänsten som spreds 2022 och att Socialstyrelsen löpande ska motverka sådan ryktes-spridning. Sett till att det finns evidensbaserad kunskap som de facto pekar på att det finns utmaningar inom socialtjänsten som påverkar beslutsfattande, behöver en avvägning göras. Regeringen påpekar att kunskap måste ges om hur "rasistiska föreställningar kommer till uttryck" (sida 58), men vilka grupper som är särskilt sårbara och föremål för dessa rasistiska föreställningar (såsom ensamstående mammor med migrantbakgrund) nämns inte.

En studie om upplevelser av boendestöd via socialtjänsten (Samzelius 2020) visar att ensamstående mammor med migrantbakgrund är en särskilt utsatt grupp när det kommer till hemlöshet. I intervjustudien som görs framkommer att mammorna utsatts för indirekt eller direkt rasism och att det faktum att de är ensamstående mammor påverkat deras bemötande negativt. Språkbarriären var en annan bidragande faktor till att de inte fick det stöd de behövde. Flera av kvinnorna berättar även om hur personalen hotat att omhänderta deras barn på grund av deras osäkra boendesituation, samtidigt som socialtjänsten inte kunnat hjälpa till att lösa ett långsiktigt boende.

I en intervju med Betsie berättar hon om när hon var en ung, ensamstående mamma, som nyligen kommit till Sverige och som utbildade sig för att få ett jobb. Hon flyttades gång på gång runt med sina barn och beskriver att det fanns ett systematiskt försök att samla "bevis" mot henne genom att grannar uppmuntrades att klaga. "Någon har sagt till dem att de ska anmäla mig. Klaga på mig så jag blir vräkt." Hon beskriver det som en medveten åtgärd från socialtjänstens håll för att i förlängningen möjliggöra ett omhändertagande av hennes barn. "De hade planerat att ta mina barn. De skrev det. 'Ung mamma, utan inkomst, kan inte språk. Barnen är kandidat för omhändertagande'."

Beslut som rör barn och familj grundas ofta på föreställningar om stabilitet och försörjning, men vad som betraktas som "stabilt" formas av normer som inte är neutrala. Det som också blir tydligt är att det handlar om ett samspel mellan flera faktorer som tillsammans förstärker kvinnornas marginalisering.

För Betsie fanns det en föreställning om att hon saknade försörjningsförmåga och social stabilitet – trots att hon aktivt utbildade sig och försökte uppnå självständighet. Det som blir tydligt är hur systemet tolkar kvinnans försök till ekonomisk egenmakt som ett tecken på oförmåga snarare än ambition, vilket är ett exempel på hur rasism och sexism samverkar i vissa socialförsäkringsbedömningar. Det speglar ett strukturellt mönster där rasifierade mammor ofta utsätts för hårdare granskning.

Mammors utsatthet – i förlossningsvården

Att olika kvinnors förutsättningar är utgångspunkten för all förlossningsvård är positivt, men vilka dessa olika kvinnor är och vad de har för förutsättningar behöver specificeras. När flera studier pekar på förekomsten av afrofobi inom förlossningsvården krävs riktade åtgärder för att bättre stötta svarta kvinnor i hela förlossningskedjan. Sjukvårdspersonal behöver utbildas i vad obstetrisk rasism är, då den ofta är omedveten och/eller dold, för att motverka fördomar som gör att svarta kvinnors akuta vårdbehov avfärdas. Dessutom behövs mer forskning baserad på patientintervjuer, för att öka förståelsen för hur rasism tar sig uttryck inom vården.

Rasism i kontakt med förlossningsvården är också ett tydligt könat problem. I regeringens CERD-rapportering nämns att kommuner och regioner samverkar för att skapa en mer jämlik mödrahälso- och förlossningsvård. Utgångspunkten för vården ska vara "kvinnors olika förutsättningar och behov" – vilka dessa kvinnor, förutsättningar eller behov skulle kunna vara specificeras inte, trots att forskning tydligt pekar ut vissa kvinnor som särskilt utsatta. I regeringens handlingsplan nämns inte kvinnor eller förlossningsvården överhuvudtaget utan istället tas ett generellt grepp om att rasism inom vården måste motverkas.

Utrikes födda kvinnor, framförallt med bakgrund i Afrika söder om Sahara, har en högre risk för perinatal dödlighet (dödföddhet och spädbarnsdödlighet under första levnadsveckan) än etniskt svenska kvinnor (Essen m.fl. 2000). Svarta kvinnor rapporterar också sämre upplevelser i samband med förlossning, jämfört med både vita kvinnor (Kawesa m.fl. 2024). En förklaring är dels stereotyper om att svarta kvinnor skulle vara mer smärttåliga och att deras symtom avfärdas, dels en vithetsnorm som innebär att "rasifierade grupper tolkas genom en lins där vita seder och utseenden ses som måttstocken" (Kawesa m.fl. 2024 s. 12). En annan förklaring är att det inom statliga institutioner, såsom hälso- och sjukvård, förekommer en färgblindhet som bygger på att man ska behandla alla lika oavsett hudfärg. Vad som händer när man blundar för människors hudfärg är dock att de verkliga skillnader i livsvillkor, och de utmaningar som rasifierade minoriteter står inför i samhället, osynliggörs (Kawesa m.fl. 2024).

I en annan studie om strukturell rasism (Hamed m.fl., 2020) delar en somalisk kvinna sin förlossningsberättelse och hur hon kommit in i slutet av sin graviditet med stora smärtor. Hennes smärta togs inte på allvar och hon skickades hem, vilket senare resulterade i att barnet dött i magen. Kvinnan berättar även om andra somaliska kvinnor som varit med om liknande händelser på grund av otillräcklig vård. Det är svårt att bevisa att bortprioriteringen beror på etnicitet eller hudfärg, då det ofta handlar om omedveten rasistisk försummelse, men forskaren drar slutsatsen att de somaliska kvinnornas upplevelser är en del av ett större mönster. Det syns även i intervjun med Zarah,

som berättar om en liknande upplevelse vid sin förlossning, om hur hennes smärta inte tagits på allvar och att hennes akuta vårdbehov inte prioriterats.

Även om de strukturella upplevelserna kan drabba alla, oavsett rasifiering, är det tydligt att afrosvenskar drabbas hårt av dåligt bemötande i vården (Kawesa m.fl. 2024 s. 22).

Muslimska kvinnor med hijab – utsattheten för hatbrott och rasism

Att utsättas för rasism och diskriminering på grund av religiösa eller traditionella symboler är något som flera kvinnor berättar om i sina intervjuer, och för muslimska kvinnor tillhör det vardagen att bemötas annorlunda för att de bär hijab. Muslimska kvinnor är dessutom överrepresenterade i hatbrott med islamofobiska motiv. I regeringens CERD-rapportering utgör hatbrott en stor del av rapporten men ingenstans nämns kvinnor.

I de senaste rekommendationerna lyfter CERD-kommittén oron över muslimska kvinnors utsatthet för rasistiska hatbrott. Muslimska kvinnors utsatthet nämns bara mycket kort i regeringens CERD-rapportering, och inte i samband med hatbrott: "(...) vissa muslimer drabbas särskilt, och för vissa beslöjade kvinnor kan islamofobiska inslag av olika allvarlighetsgrad upplevas som en del av vardagen" (s. 32). Hänvisningen görs nästan i förbifarten och reflekterar inte den allvarliga utsatthet som kvinnor med hijab upplever. Stycket hänvisar till Brås fördjupad studie om islamofobiska hatbrott. Där framgår det att islamofobiska hatbrott kräver ett intersektionellt perspektiv och att det finns en tydlig könsdimension i de negativa föreställningar som finns om muslimer (Brå 2021:3 s. 43–44) – något som inte reflekteras i regeringens rapportering.

I Brås studie förekommer många berättelser från kvinnor med hijab som utsatts och utsattheten är vanligt förekommande inom alla brottskategorier med hatbrottsmotiv. Det tyder på en extra utsatthet som uttrycks i allt från rena kränkningar, fysiska ofredanden och digitala påhopp till mikroaggressioner i vardagen. Kvinnor utsätts också oftare för hatbrott i digitala miljöer och på allmänna platser, vilket hänger ihop med att deras hijab gör dem identifierbara som muslimer.

I sina intervjuer vittnar både Zarah och Eda om att deras utsatthet ökat markant efter de valt att bära hijab. Zarah berättar om det digitala hatet och de mikroaggressioner hon stött på i offentlig miljö. I andra berättelser som Sveriges Kvinnoorganisationer tagit del av skriftligt, berättar en kvinna att hon ignorerats av sin lärare för att hon bar hijab, medan en annan fick höra att "med den där slöjan kan ni inte komma in i samhället, ni kan bara bli städare".

Religionsfrihet handlar både om rätten till religion och rätten från religion. Det är viktigt att betona att alla kvinnor har rätt att bestämma över sina egna kroppar, genom att se till att ingen tvingas bära hijab. Hedersrelaterat våld och förtryck är ett stort problem i Sverige som drabbar kvinnor och flickor varje dag. Samtidigt ska de kvinnor som vill bära hijab få göra det utan att utsättas för hat, hot och våld. Kvinnor som bär hijab måste få information om båda dessa rättigheter och den rasism och det hat, hot och våld som kvinnor med hijab utsätts för måste förstås som särskild - den drabbar inte muslimska män på samma sätt. I grunden handlar det om huruvida kvinnors kroppar ska skyllas eller inte, vilket också framgår av intervjun med Eda, som beskriver att

det blir ett val mellan att antingen behandlas som ett sexobjekt (när hon inte bär hijab) eller en terrorist (efter att hon börjat bära hijab).

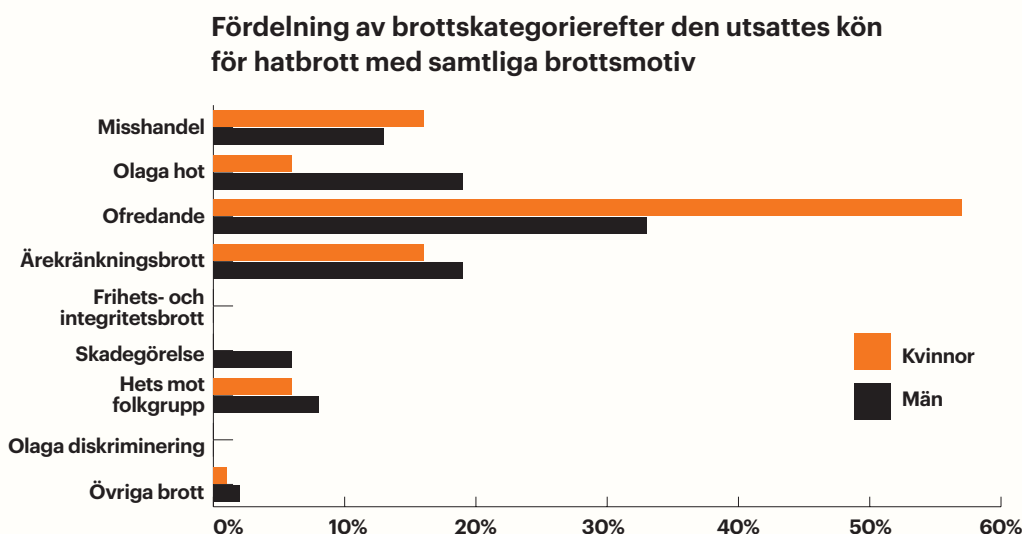
Hatbrott med rasistiskt motiv

Hatbrott avser bestämmelser om hets mot folkgrupp, olaga diskriminering samt den straffskärpningsregel som innebär att det vid straffvärdets bedömning ska tas hänsyn till om det finns ett hatbrottsmotiv – det vill säga en avsikt att kränka någon på grund av personens etnicitet, hudfärg, religion etc.

Straffskärpningsregeln utgör majoriteten av alla anmälda hatbrott, alltså att det i samband med annat brott funnits ett hatbrottsmotiv. Hatbrott med främlingsfientliga och rasistiska motiv är den vanligaste formen, följt av afrofobiska och islamofobiska hatbrott (Brå 2022). Att bekämpa hatbrott är en av de åtgärder mot rasism som får störst utrymme i regeringens CERD-rapport. Omfattande insatser har genomförts de senaste åren för att öka kunskapen om hatbrott inom rättsväsendet och hatbrott är ett högt prioriterat område för både Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten.

Enligt hatbrottsstatistik från Brå från 2020 och 2022 med fördelning av brottskategorier, framgår att kvinnor är överrepresenterade i hatbrott med ett islamofobiskt motiv (cirka 63% för år 2020).

För kvinnor är ofredande den absolut vanligaste formen av hatbrott. Detta är en trend som syns för samtliga rasistiska motiv, då kvinnor och flickor är den största gruppen som utsätts för ofredande med rasistiskt motiv.³

Det är ett tydligt exempel på hur kvinnor och män upplever rasism olika –

3. Obs: Underlaget som statistiken bygger på omfattar förhållandevis få observationer för de flesta motiven och tolkning av resultaten bör göras med försiktighet. Liknande observationer har även gjorts

**"Jag känner
mig inte trygg –
min etnicitet
accepteras inte."**

ANONYMT ENKÄTSVAR

och att hatbrott skiljer sig åt beroende på kön. Trots att hatbrott i stort utgör en viktig del av regeringens CERD-rapportering, och är en högt prioriterad fråga för polisen och Åklagarmyndigheten, får muslimska kvinnors utsatthet för hatbrott och rasism ett försvinnande litet utrymme i rapporteringen. I bristen på könsuppdelad statistik missar man behovet av att införa mer träffsäkra åtgärder som till exempel att minska förekomsten av ofredande mot muslimska kvinnor.

Kvinnor som tillhör de nationella minoriteterna

Kvinnor som tillhör de nationella minoriteterna berättar om hur de i vissa sammanhang undviker att klä sig i traditionella kläder. I intervjun med Hanna, som är same, och i enkätsvar från romska kvinnor, framgår det att deras utsatthet ökar när deras minoritetstillhörighet syns på deras kläder. Att vilja dölja sin minoritetsidentitet är en vanlig konsekvens av att konstant utsättas för andras fördomar, och ett resultat av minoritetsstress.

En rapport från Brå (2024) visar att samer som bär synliga samiska attribut löper större risk att utsättas för hatbrott. I en studie av DO (2014) berättar en kvinna att hon nekats praktikplats eftersom hennes romska tillhörighet syntes på hennes klädsel. Samtidigt rapporterar FN att antisemitism påverkar kvinnor och män olika, och även där ökar utsattheten när en kvinnas judiska tillhörighet är synlig eller känd (UNESCO 2024). Sådana erfarenheter visar hur strukturell rasism samverkar med vardagsrasism och påverkar kvinnors möjligheter till samhällsdeltagande.

Rasism mot samer

I regeringens senaste rapportering till CERD får rasism mot samer stort fokus, men utan att synliggöra könsspecifika konsekvenser (s. 49–51). Skillnaden i hur samiska kvinnor och flickor upplever rasism, jämfört med män och pojkar, och vilka konsekvenser det får (extra utsatthet för våld, svårt att få hjälp på grund av brist på tillit till myndigheter etc.) synliggörs inte. Denna könsblinda beskrivning riskerar att osynliggöra samiska kvinnors särskilda utsatthet och behov, vilket i längden medför att deras särskilda behov osynliggörs även i praktisk politik. Det påverkar hur resurser fördelas, vilka insatser som prioriteras och vilka berättelser som räknas.

I Sverige har den samiska feminismen (Samí feminism) växt fram, med fokus på en analys av hur det koloniala arvet och rasismen mot samer har skapat, och fortsätter att upprätthålla, maktrelationer mellan könen inom det samiska samhället (Knoblock 2015). Det innebär att samiska kvinnor utsätts för ett förtryck där rasism och sexism samverkar som måste förstås mot bakgrund av hur kolonialismen från det svenska majoritetssamhället påverkat de samiska samhällena och den samiska samhällsutvecklingen (Knoblock 2023). Forskare har visat att självbestämmanderätten går utöver rätten till land och vatten, och också bör omfatta kvinnors rätt att leva fria från våld och förtryck (Koukannen 2015).

En rapport från 2024 visar att samiska kvinnor utsätts för våld i högre grad än kvinnor i Sverige i allmänhet. Våldet är ett samhällsproblem som behöver förstås i förhållande till den bredare kontext som våldet utspelar sig i, utifrån politiska, historiska, koloniala och könade faktorer, som fortsatt påverkar till-

tidigare i Brås rapport *Hatbrott i digitala miljöer* (Brå 2022) på s. 35.

liten till myndigheter och tillgången till stöd. Kunskapen om samiska kvinnors utsatthet för rasism och hatbrott behöver öka, samt hur kolonialismen påverkat relationen mellan samer och offentliga myndigheter, för att bättre stötta samiska kvinnor som utsätts för våld (Brandén m.fl. 2024).

Även för samiska flickor understryker denna särskilda utsatthet i statistik. Bland unga samiska kvinnor har 63% upplevt rasism någon gång i livet, vilket är en siffra som sticker ut jämfört med unga samiska män (som ligger på 49%). Dessutom har var fjärde ung samisk kvinna utsatts för kränkning på grund av sin etnicitet de senaste månaderna, vilket är en markant skillnad jämfört med unga icke-samiska kvinnors utsatthet (2%) (Stoor m.fl. 2025).

Kvinnor och representation

För att skapa incitament för flickor och unga kvinnor att vilja engagera sig politiskt är det viktigt med en bred representation i beslutsfattande positioner – att skapa förebilder som de kan se upp till. Därtill är det viktigt att aktivt arbeta mot det hat som rasifierade kvinnor utsätts för i det offentliga rummet, för att ge tillgång till det demokratiska utrymmet på lika villkor.

Sverige hyllas ofta internationellt för sitt jämställda parlament och kvinnors representation i politiken och offentligheten. Parlamentet består av 46% kvinnor. Något som kritiserats dock, senast i OHCHR:s landrapport för Sverige, är bristen på representation av **utrikes födda kvinnor** och **kvinnor från de nationella minoriteterna** i beslutsfattande.

Detta är tydligt även i regeringens antirasistiska arbete, när kvinnor väl nämns sker det ofta i rollen som passiva mottagare av hjälp – inte som aktörer med makt att påverka.

I intervjuerna vittnar kvinnorna om att de varken känner sig representerade i beslutsfattande eller hörda av beslutsfattare, trots att de många gånger besitter expertis på ämnet på grund av levda erfarenheter. Sofia beskriver känslan tydligt i sin intervju:

“Det jag insåg är... det finns ingen plats för mig. Bara kolla, hur många kända svarta kvinnor finns det i det här landet? Hur många somaliska tjejer kan jag liksom...? Jag har ingen person att se upp till som ser ut som jag.”

Hat och hot mot förtroendevalda är ett ökande problem även i Sverige och rapporter visar att kvinnor drabbas hårdare än män. Kvinnor får ofta utstå hat på grund av sitt utseende eller kön, medan män får hat på grund av sin politik (Jämställdhetsmyndigheten 2021). **Kvinnor med etnisk minoritetsbakgrund är de mest utsatta** och utsattheten har dessutom ökat med åren (Politikernas trygghetsundersökning 2021 och 2023).

Detta är en trend som syns runtom i Europa. I det brittiska parlamentet, till exempel, löper kvinnor högre risk att utsättas för hot och hat om de tillhör en etnisk minoritetsbakgrund, samtidigt som siffror om digitalt hat visar att för afro-brittiska kvinnor i parlamentet är risken 84% högre att nämnas i kränkande tweets än för vita kvinnor i parlamentet (OSCE 2022 s. 5).

Följande är ett utdrag ur regeringens CERD-rapport (p. 94), som illustrerar bristen på ett könsperspektiv när det kommer till digital rasism och representation:

”I ett tidigare uppdrag har FOI i en undersökning genomförd 2020 konstaterat att 8 procent av det hot och hat som riktas mot ett antal yrkesgrupper som är aktiva i det demokratiska samtalet kunde kopplas till de utsattas ursprung och etnicitet. (Totalt sett är kvinnor de mest utsatta)

I ett annat regeringsuppdrag har Brå undersökt förtroendevaldas utsatthet för trakasserier, hot och våld under 2020 (Politikernas trygghetsundersökning 2021, rapport 2021:13). Undersökningen visar att förövaren i 15 procent av incidenterna uppfattas tillhöra en högerextrem eller rasistisk grupp. (Bland förtroendevalda är kvinnor med utländsk bakgrund de mest utsatta)

Medieinstitutet Fojo vid Linnéuniversitetet har sedan 2017 haft i uppdrag att ge stöd till och genomföra insatser riktade till journalister och redaktioner för att förebygga och hantera utsatthet för hot och hat. (Journalister utsätts för mest hat på grund av ursprung och etnicitet och av dessa är kvinnor de mest utsatta)

Det är tydligt att det hat och hot om våld som rasifierade kvinnor utsätts för bidrar till att kvinnornas demokratiska utrymme begränsas och därmed även till bristen på representation.

“Syns vi inte kan ingen hata oss”, säger Hanna i sin intervju.

Men det är också tydligt att när kvinnors utsatthet i förtroendevalda positioner osynliggörs så ser man inte heller mönstret – nämligen att rasifierade kvinnor är underrepresenterade i beslutsfattande, men utsätts för mest hat och hot.

Rasism i digitala miljöer

Beskrivningen av digital rasism i regeringens CERD-rapport och handlingsplanen mot rasism är helt könsblind, trots att kvinnor och män, flickor och pojkar, utsätts för digital rasism på olika sätt.

Förekomsten av rasism i digitala miljöer är ett samhällsproblem som har ökat i takt med digitaliseringen och möjligheten att vara anonym. Nästan 20% av alla anmälda hatbrott begås på nätet och mörkertalet antas vara stort. Rasistiska och främlingsfientliga motiv är det allra vanligaste motivet för digitala hatbrott (Brå 2022). Bland olika offentliga yrkesgruppers utsatthet för rasism i digitala miljöer framgår att kvinnor utsätts i högre grad än män för hat på grund av ursprung och etnicitet (FOI 2020). I en FN-granskning av journalisters utsatthet för digitalt våld, rapporterar nästan 90% av kvinnor med judisk bakgrund att de blivit utsatta (UNESCO 2021).

Det digitala hatet mot kvinnor uttrycks ofta i form av sexuella anspelningar eller på grund av utseende. I intervjun med Zarah berättar hon om ett Facebook-inlägg från ett nyhetsinslag, där hon fått hundratals hatkommentarer, likt en kvinnas enkätsvar om hat på grund av etnicitet på spelplattformar. I båda fall grundar sig hatet på en kombination av kön och religions- eller etnisk tillhörighet.

Det ökade hatet på sociala medier drabbar dessutom främst flickor och pojkar, som vuxit upp i en digital värld där anonymiteten tillåter hatet att spridas

fritt. Det är också den samhällsgrupp som spenderar mest tid på sociala medier. Forskning visar att rasism och sexism samspelar i hur framförallt tjejer bemöts på nätet (Barnombudsmannen 2021). I sin intervju lyfter Sofia oron över kommentarsfälten på vissa politiska partiers TikTok-konton, som sprider främlingsfientlighet på ett sätt som blir lättillgängligt för flickor och pojkar, och påverkar deras samhällsbild och syn på sin och andras etniska tillhörighet.

Det digitala rummet blir en förlängning av det fysiska rummet där särskilt rasifierade kvinnor och flickor objektifieras, hotas och tystas genom ett hat som är både könat och rasifierat. Det digitala våldet fungerar därmed inte bara som ett uttryck för rasism och sexism, utan också som en metod för att tysta kvinnor och flickor med utländsk bakgrund från att delta i samhällsdebatten – **vilket i sig är ett hot mot demokratin.**

Sexualiserad rasism

Att rasism och sexism ofta går hand i hand innebär att kvinnorörelsen och den antirasistiska rörelsen behöver kroka arm och ta ett gemensamt krafttag för att effektivt motverka sexualiserad rasism. Det innebär också att sexualiserad rasism måste synliggöras i regeringens antirasistiska arbete som en särskild form av maktutövning mot kvinnor.

Exotifiering och sexualisering är något som drabbar rasifierade kvinnor redan i tidig ålder, och särskilt utsatta är sydostasiatiska och svarta flickor (Barnombudsmannen 2021). I en annan studie, om rasism bland ungdomar med afrikansk bakgrund, vittnar tjejerna om sexuella trakasserier på rasifierade grunder och den ovälkomna uppmärksamhet de fått från män på grund av deras afrikanska bakgrund. Upplevelserna sträcker sig från trakasserier av män på bussen till förfrågningar om att sälja sex till en väns man. De beskriver en otrygghet som finns i både privata och offentliga sammanhang och en känsla av att aldrig veta när en sådan typ av makt kommer utövas mot en (DO 2007 s. 25). I Brå:s undersökning om afrofbiska hatbrott (2022) förekom misogyn uttryck i en fjärdedel av fallen, och innehöll också kommentarer om eller vidrörande av kvinnans kropp.

Antisemitism mot kvinnor uttrycks ofta i form av sexism, och det finns en koppling mellan anti-feminism och antisemitism. Under de senaste åren har framför allt den extremhögern blivit allt skickligare på att koppla samman kvinnofientliga och antifeministiska idéer med antisemitism och andra former av rasism (UNESCO 2024).

I intervjun med Mari delar hon en utsatthet för sexualiserad rasism, av att få oönskade kommentarer från vita män när hon och hennes vänner går i grupp. I enkätundersökningen som genomförts för rapporten är det flera kvinnor som skriver om de sexualiserade fördomar som finns – romska kvinnor upplevs som "förföriska" medan en assyrisk kvinna berättar:

"Jag har blivit bemött med en otroligt stereotypisk bild av en kvinna från Mellanöstern: att vi är underkuvade, tillgjorda, plastikopererade, översexualiserade/förtryckta, känslöstyrda, etc."

Översexualiserad respektive förtryckt, och upplevelsen av att vad man än gör så blir det "fel", delas även i Edas intervju. När hon klädde sig i åtsittande klänningar fick hon sexistiska kommentarer men så fort hon satte på sig hijab blev hon framställd som extremist.

"Som sagt, jag har provat båda sidor. Jag har varit en europeisk kvinna, en riktig balkan business-kvinna. Jag hade mina höga klackar, 12 centimeter, med tajt klänning. Men det var inte okej, jag kände verkligen att jag hade 'nyskild' i pannan: 'Ja, du kan komma och ta mig'. Jag ville inte ha den skiten längre. Men då har jag en annan tavla. 'Jag är terrorist'".

Deras vittnesmål visar hur sexualiserad rasism inte enbart handlar om sexism eller rasism var för sig, utan hur de två systemen samverkar och förstärker varandra. Kvinnorna objektifieras inte bara som kvinnor, utan som *rasifierade* kvinnor – där fördomar om exotifiering eller underkastelse projiceras utifrån både kön och etnisk/religiös tillhörighet. Den sexualiserade rasismen som många kvinnor vittnar om visar tydligt varför ett sammanhållet jämställdhets- och antirasistiskt arbete är nödvändigt.

Hypersexualisering i antiasiatisk rasism

Antiasiatisk rasism är tydligt könad och uttrycker sig i form av hypersexualisering av asiatiska kvinnor. Upplevelsen av att inte tas på allvar förstärks när denna typ av rasism osynliggörs i regeringens antirasistiska arbete – och därmed även kvinnorna som utsätts.

Antiasiatisk rasism är en form av rasism som sällan får ta plats och därmed blir osynlig. Det finns få studier om den rasism som drabbar asiater⁴ i Sverige, trots att 50–60% av öst- och sydostasiater uppger att de någon gång utsatts för rasism (Hübinette 2023). Antiasiatisk rasism är tydligt könad och drabbar kvinnor på andra sätt än män. Dessutom skiljer sig den demografiska sammansättningen av öst- och sydostasiater i Sverige från andra minoritetsgrupper historiskt sett. Majoriteten är nämligen kvinnor, vilket ger ännu större anledning att lyfta asiatiska kvinnors upplevelser av rasism (Hübinette 2023 och Hooi 2024 s. 6).

Antiasiatisk rasism härstammar ofta från sexistiska stereotyper om kvinnor. I en studie om asiatiska kvinnors upplevelser av rasism i Sverige beskrivs fördomarna som "contradictory sexualities" – den klassiska manliga kategoriseringen av kvinnor som antingen oskulder eller horor, som återfinns i fler kulturer (Hooi 2024 s.16). För asiatiska kvinnor innebär kategoriseringen att de porträtteras som antingen "importerade fruar" eller prostituerade, det vill säga som ett offer/exploaterad och/eller som en sexuell fetisch (Hooi 2024). Sexistiska termer är den vanligaste formen av digitalt hat mot öst- och sydostasiatiska kvinnor och många av de rasistiska hatkommentarerna anspelar på sexköp och prostitution (Nasser och Sy 2024 s. 32).⁵ än andra kvinnor i det svenska samhället (Berg Kelly 1997 via Hooi 2024), något som kan bero på hypersexualiseringen av asiatiska kvinnor.

4. Begreppet används på samma sätt som studien Neither victim nor fetish av Mavis Hooi, som refererar till "'Asian' women" som ett samlingsbegrepp utifrån de "populära föreställningarna och stereotyperna [i Sverige] om människor – främst från Öst- och Sydostasien – inbäddade i det övergripande begreppet 'asiat'" (Hooi 2024 s.4, egen översättning).

5. Egen översättning från engelska: unpleasant sexual encounters.

Pornografins roll i upprätthållandet av rasistiska föreställningar

Pornografi är en osynlig aspekt av sexualiserad rasism, när det gäller hur pornografi reproducerar och förstärker rasistiska och könsstereotypa föreställningar. I pornografin dras det intersektionella förtrycket till sin spets. Pornografin har beskrivits som den "mest öppna rasistiska mediaplattformen i modern historia" (Jensen 2011 via Farley m.fl. 2023). Kvinnor från olika etniska grupper porträtteras genom sexualiserade stereotyper – som exotiska, undergivna, aggressiva eller tillgängliga – vilket bidrar till att rasistiska och sexistiska föreställningar både normaliseras och sprids.

I en studie om personer som varit eller är offer för pornografiproduktion och prostitution angav 34% att de upplevt rasism i form av verbala trakasserier, både på grund av deras hudfärg, migrationsstatus, religion och kultur.

I ett uppmärksammat fall från Frankrike, där ett 10-tal män åtalats för gruppvåldtäkter under produktion av pornografi för en digital plattform, slog Högsta domstolen i Frankrike nyligen fast att rasism och sexism är försvårande omständigheter som skärper straffet för brotten gruppvåldtäkt och människohandel. Det är en första vinst för offren i målet, som förhoppningsvis får verkningar på porrindustrin i stort. Det är en tydlig markering att rasism och sexism som förekommer i pornografi inte skyddas av yttrandefrihet (Le Parisien 2025).

Pornografins roll i att upprätthålla den sexualiserade rasismen är en blind fläck i den antirasistiska rörelsen och synliggörs inte i det svenska antirasistiska arbetet. För att effektivt motverka sexualiserad rasism måste den digitala rasismen uppmärksammas, och särskilt pornografin som plattform där kvinnor från minoritetsgrupper både exploateras och avhumaniseras.

Utrikes födda kvinnors etablering på arbetsmarknaden

I regeringens CERD-rapportering får utrikes födda kvinnors etablering på arbetsmarknaden störst utrymme, jämfört med andra frågor som rör kvinnors utsatthet. Att utrymmet är störst betyder dock inte att det är stort, totalt handlar det om 1 av 187 punkter i rapporten som dedikerats till utrikes födda kvinnors arbetsmarknadsetablering, vilket snarare visar hur extremt lite utrymme kvinnors utsatthet får i övrigt.

Sveriges Kvinnoorganisationer har länge jobbat med utrikes födda kvinnors etablering på arbetsmarknaden. Tidiga insatser för utrikes födda kvinnor som står långt från arbetsmarknaden, så att de kommer ut i arbete, är nyckeln till ekonomisk egenmakt.

I december 2024 var arbetslösheten för utrikes födda kvinnor 14%, jämfört med 3% för inrikes födda (SCB 2024). Bland utrikes födda är arbetslösheten högre hos kvinnor än hos män – en skillnad som inte finns i samma utsträckning bland inrikes födda. Enbart 42% av romska kvinnor har ett arbete, medan arbetslösheten för afrosvenska kvinnor är bland de högsta i EU (Institutet för mänskliga rättigheter 2024). Utrikes födda kvinnor är den grupp som har svårast att ta sig in på arbetsmarknaden, och många av dem står helt utanför arbetslivet, det vill säga att de varken arbetar eller söker arbete (Sveriges Kvinnoorganisationer 2021). Orsakerna till detta är flera, bland annat traditionella könsroller, diskriminering samt låg eller ingen utbildning i vissa fall. Dessutom visar undersökningar att nyanlända kvinnor får sämre etableringsstöd än män – stödet kommer senare, är mindre omfattande och håller lägre

**“Du kämpar
mot ett system
som du inte vet
vad den vill.”**

SELMA

kvalitet. Tillgången till etableringsinsatser påverkas av föräldraledighet och barnomsorg, vilket främst utförs av kvinnor. Insatser som leder till jobb riktas också i större utsträckning mot mansdominerade branscher, vilket gör att män oftare får ta del av dem (SOU 2023:24 s. 17). Dessutom finns stereotypiska föreställningar hos handläggare, om att kvinnor skulle vara omotiverade eller ovilliga att arbeta (Institutet för mänskliga rättigheter 2023).

Bland kvinnorna som intervjuats är svårigheten med arbetsmarknadsetablering tydligt kopplad till misslyckad integration. De pratar om segregationen i samhället, att spänningar mellan olika grupper i samhället påverkar de som redan är mest utsatta, om kvinnor som varit i Sverige i 20 år men fortfarande inte kan språket. De berättar om de traditionella könsrollerna som påverkar och hur de ses som mindre värda av sina manliga släktingar, särskilt om de tillhör en äldre generation. Kvinnor tvingas ofta bära ett osynligt arbete inom familjen, vilket gör det svårare att bli ekonomiskt självständig. Att ta hand om barn, sin man och sin mans föräldrar är normaliserat och en del av de hedersnormer som förväntas av flickorna, vilket begränsar tillträdet till arbetsmarknaden tidigt. Det ekonomiska våldet har dessutom normaliserats.

Men svårigheten att ta sig in på arbetsmarknaden är också starkt kopplad till fördomar och stereotyper, som blir osynliga hinder i rekrytering. Flera av kvinnorna berättar om den ständiga känslan av ha gjort sitt bästa men att det inte räcker till – att de utbildat sig, gjort praktik, lärt sig språket, visat en vilja att delta i och bidra till samhället, och ändå står utanför arbetsmarknaden.

“Jag studerade och hade inställningen att komma till arbetsmarknaden. Det blev inte som jag önskade men jag har hopp fortfarande.”

JEANETTE

DO har uppmärksammat flera fall där kvinnor upplever diskriminering i arbetslivet – särskilt vid befordran, förlängning av anställning och fördelning av arbetsuppgifter. Ett fall handlar om en kvinna med hijab som inte fått fortsatt anställning på grund av att hon efterfrågat att arbetsgivaren skulle köpa in hijab som arbetskläder - något DO bedömde som direkt diskriminering på grund av religion. DO uppmärksammar också fall där kvinnor med hijab bara fått utföra arbetsuppgifter där de inte möter kunder (DO 2023).

I sin intervju berättar Johanna en liknande upplevelse, baserat på hennes hudfärg. Trots lång anställning på en restaurang tilläts hon aldrig arbeta i baren eller i serveringen, utan placerades enbart i diskrummet. Hon beskriver hur det inte fanns några legitima skäl till detta, utan att det uteslutande var hon och andra kollegor med afrikansk bakgrund som inte tilläts möta kunder – medan de etniskt svenska kollegorna fick kundnära roller direkt.

Civilsamhällets roll

Regeringens sakråd med civilsamhällesorganisationer

För att leva upp till de krav på att beakta kön, som understrukits vid flera tillfällen av CERD-kommittén, är det viktigt att kvinnorrättsorganisationer som samlar utrikes födda kvinnor eller arbetar med integration får komma till tals inför kommande CERD-rapporter. Det krävs att fler kvinnoorganisationer representeras och bjuds in som experter, till ett sakråd som så tydligt behandlar frågor som rör deras verksamheter och de kvinnor de möter varje dag.

Att hålla sakråd med civilsamhället är något regeringen regelbundet gör, som ett led i uppföljningen av CERD-kommitténs rekommendationer. I CERD-kommitténs senaste slutsatser rekommenderar kommittén att regeringen särskilt ska konsultera och samråda med civilsamhällesorganisationer som jobbar för mänskliga rättigheter. Under regeringens sakråd bjuds civilsamhällesorganisationer in för att dela sin expertis och sina erfarenheter, för att bredda perspektivet och fördjupa kunskapen om sakfrågor som rör ICERD:s tillämpningsområden inför nästa rapportering (Arbetsmarknadsdepartementet 2022 och Minnesanteckningar från sakråd 2022).

Mot bakgrund av CERD-kommitténs rekommendation att anlägga ett intersektionellt perspektiv i regeringens rapportering, och det faktum att kvinnor utgör hälften av Sveriges befolkning och därmed hälften av målgruppen som omfattas av ICERD, är det anmärkningsvärt att endast en av de 30 civilsamhällesorganisationer som bjudits in till sakrådet jobbar för kvinnors rättigheter (Arbetsmarknadsdepartementet 2022). Trajosko Drom var den enda kvinnoorganisationen som bjöds in till sakrådet, en organisation som har spelat en avgörande roll i att synliggöra romska kvinnors rättigheter i Sverige och delar ett viktigt perspektiv för regeringens rapportering.

Men var syns de muslimska kvinnorna som utsätts för en majoritet av hatbrotten? De utrikes födda kvinnorna som inte får några jobb? De ensamstående mammorna eller kvinnorna med flyktningbakgrund?

I Sveriges Kvinnoorganisationer integrationsnätverk ingår 14 kvinnoorganisationer som organiserar utrikes födda kvinnor och arbetar för integration – och de utgör bara en bråkdel av alla civilsamhällesorganisationer i Sverige, som samlar kvinnor från olika bakgrunder och minoriteter, som hade kunnat dela med sig av perspektiv på det antirasistiska området. Det är tydligt att bristen på ett jämställdhetsperspektiv i regeringens CERD-rapportering beror på bristen på ett jämställdhetsperspektiv redan i kunskapsinhämtningen.

Civilsamhällets alternativrapport till CERD-kommittén

Civilsamhällets alternativrapporter till CERD-kommittén har i många år larmat om hur rasism och etnisk diskriminering särskilt påverkar utrikes födda kvinnor och rasifierade kvinnors tillgång till lika rättigheter och möjligheter i samhället. Genom åren har olika marginaliserade grupper av kvinnor lyfts i alternativrapporter – utan att få något gehör i regeringens CERD-rapporter.

Civilsamhällesorganisationer sammanställer regelbundet en gemensam parallellrapport till CERD-kommittén, för att ge ett bredare perspektiv på hur rasism tar sig uttryck i Sverige. Här spelar kvinnoorganisationer en viktig roll och har

historiskt sett getts möjlighet att lyfta kvinnors särskilda utsatthet, vilket syns i de senaste rapporterna.

Att kvinnor utsätts för rasism på ett särskilt sätt är alltså inte ett nytt fenomen. Redan inför FN:s granskning av Sveriges 19–21:a periodiska rapport 2013 skickade civilsamhället en gemensam parallellrapport (Svenska FN-förbundet 2013) som lyfte att kvinnor med migrantbakgrund och minoritetstillhörighet behöver specifikt riktade antirasistiska åtgärder, med fokus på ökad kompetens om den särskilda utsatthet som finns i intersektionen mellan etnisk tillhörighet och kön. Rapporten tar till exempel sikte på de patriarkala strukturer som präglar den samiska kulturen, och hur osynliggörandet av kvinnor bidrar till att politik och resurser inte når kvinnor (såsom att den svenska rennäringslagen formellt sett är könsneutral men i praktiken enbart gäller män som bedriver renskötsel). Rapporten lyfter även behovet av insatser för att minska hemlöshet bland kvinnor med migrantbakgrund samt ökad forskning för att bättre skydda våldsutsatta kvinnor med minoritetsbakgrund.

Afrosvenskarnas riksförbund har också regelbundet skickat egna alternativrapporter till CERD-kommittén. I sin senaste rapport från 2023 lyfts särskilt CERD-kommitténs allmänna rekommendation 25, som syftar till "den könsrelaterade dimensionen av rasdiskriminering". ASR trycker på att rasism som särskilt drabbar kvinnor kommer undgå att upptäckas om det inte uttryckligen erkänns att kvinnor och män har olika livserfarenheter som påverkar deras utsatthet. ASR lyfter bland annat afrosvenska kvinnors utsatthet för afrofobi i förlossningsvården och utrikes födda kvinnors etablering på arbetsmarknaden – vilket också är två av denna rapports tydliga teman.

Jämställdhet som grundläggande förutsättning för antirasistiskt arbete

Att jämställdhetsperspektivet överhuvudtaget lyfts i gemensamma alternativrapporter från civilsamhället är i stor utsträckning ett resultat av kvinnorörelsens långvariga och strategiska påverkansarbete. Men detta perspektiv, varken i alternativrapporter eller regeringsrapporter, får inte förbli beroende av kvinnorrättsorganisationers engagemang eller av enskilda regeringars politiska vilja – jämställdhet måste befastas som en grundläggande förutsättning för ett effektivt antirasistiskt arbete.

Hälften av dem som utsätts för rasism är kvinnor – och deras utsatthet ökar när förtryck på grund av kön och etnicitet samverkar. Ett antirasistiskt arbete som inte tar hänsyn till detta riskerar att osynliggöra de mest utsatta, och därmed förlora i träffsäkerhet, effektivitet och rättvisa.

Därför måste regeringen säkerställa att jämställdhetsperspektivet är integrerat i all politik och rapportering som rör rasism och diskriminering. Kvinnorörelsen måste bjudas in som en självklar del av civilsamhällets dialog med regeringen, men ansvaret att erkänna kvinnors särskilda utsatthet kan och får inte vila enbart på deras axlar.

4. Kvinnors upplevelser av rasism – berättelser från vardagen

Denna del av rapporten innehåller fördjupade historier och citat från kvinnor som intervjuats och svarat på enkätundersökningen, om deras utsatthet för rasism och hur det ofta handlar om en ökad utsatthet på grund av det dubbla förtryck de drabbas av. Historierna visar tydligt vad regeringen riskerar att missa genom att inte integrera ett jämställdhetsperspektiv i de antirasistiska åtgärder som görs.

I intervjuerna berättar kvinnorna om händelser som utspelar sig i olika delar av deras liv. Alla kan berätta flera historier, vilket tyder på en återkommande utsatthet, och att rasism är något de behövt förhålla sig till under hela sina liv. Det handlar om bemötande i skolan, på jobbet och hur deras identitet formats efter majoritetssamhällets normer.

Carolina delar historier från när hon var liten, om hur föräldrar till hennes kompisar behandlade henne annorlunda och att hon fick skulden av läraren oavsett vad som hade hänt i klassrummet.

”Och det hade inte att göra med att jag var tjej. Utan det hade att göra med att jag var blatte.”

Sofia har många reflektioner över sin uppväxt och hur hon kände när hon först kom till Sverige:

”Det kändes ibland som att jag hade på min panna, något stort papper där det stod att jag är svart, jag rånar och baxar saker och skjuter och är med i ett gäng – vilket jag inte är. Jag var en helt vanlig tjej.”

Haykel beskriver en liknande känsla. Hon berättar om när hon var liten och hon och hennes vänner hade varit inne i en butik tidigare på dagen och sedan kommit tillbaka, varpå butiksägaren anklagade dem för att ha snott grejer och börjat kolla igenom deras väskor.

”Alltså de här vardagliga grejerna. Det finns ju mycket sånt också, det är någonting man definitivt känner av, att man ska sno med sig grejer.”

Samtliga kvinnor är överens om att rasism påverkar kvinnor på andra sätt än män. Utöver sina egna historier delar de berättelser om sina mammor, tjejkompisar och systrar, och visar på vidden av det samhällsproblem som rasism är.

I kontakt med myndigheter

Polisen och rättsväsendet

I flera intervjuer vittnar kvinnor om möten med polisen eller rättsväsendet, och att deras hudfärg, minoritetstillhörighet eller religion påverkat hur de blivit bemötta. Deras berättelser talar om en oro i mötet med polis, en brist på tillit till myndigheten och tydliga erfarenheter av utpekning på grund av deras hudfärg eller etniska tillhörighet.

I ett möte med ordningsvakter berättar Mari att hon och hennes vänner inte fått någon hjälp trots att de blivit fysiskt attackerade på en allmän plats, något hon inte tror hade hänt ”Swedish girls”.

”But because we were (...) women and we were foreigners and we were not speaking Swedish, we probably thought: “Okay, yeah. They’re not gonna help or do anything.”

Mari berättar om en annan situation:

”I was coming from school, and I was crossing the road [to my house]. And then the police actually came following me. And then they actually asked me if I live here. Yeah, they came following me until here and that was it. They didn’t ask anything else. (...) would they do it to a normal Swedish girl that is walking to her house?”

Hanna har också blivit dåligt bemött av polisen när hon anmälde en situation där det tydligt framgick att hon var same. I protokollet till anmälan hade polisen skrivit fel namn, fel adress och fel uppgifter om händelsen - Hanna upplevde det som ett nonchalant bemötande. Hon berättar att hon gjort andra polisanmälningar tidigare, där hennes samiska identitet inte framgått, och att hon då fått ett bra bemötande.

”Jag har inte blivit behandlad såhär av polisen förr. Hade de hanterat mitt ärende lika slarvigt om jag inte var same?”

Haykel berättar om sin erfarenhet av randomiserade kontroller och hur det är ett problem överallt:

”Det är ju inte bara i Sverige. Jag har bott i USA en period och när jag åkte dit för att vara au pair, då var vi ett gäng svenska tjejer härifrån. Men jag var den enda som var invandrare – och jag var den enda som blev stoppad i tullen där. Sen när jag åkte till Australien, då blev jag stoppad där också. Så det är ju inte bara här i Sverige, det händer ju överallt.”

Eda och Anna har båda negativa upplevelser av rättsväsendet. Eda berättar om när hon i vuxen ålder börjat bära hijab. Efter att Eda genomgått en skilsmässa blev hon utsatt för sexuella trakasserier på arbetsplatsen, och upplevde att hon sågs som ett sexobjekt. Hon valde därför att sätta på sig hijab. En tid senare får Eda ett brev från polisen med en kallelse till tingsrätten. Hon har blivit anmäld av sin exman – för terrorism och radikaliserings. Under två år pågår en rättsprocess som Eda beskriver som mycket påfrestande och tuff, och att det inte funnits några bevis under hela tiden.

”Han har förbjudit mitt barn att åka med mig till [mitt hemland i Europa]. Eftersom han sa att jag skulle ta honom till Syrien, att jag skulle kidnappa mitt barn. (...) Hur ska mitt barn bli skyddat av systemet som kan inte skydda mig.”

Även i kontakt med sin advokat berättar Eda om fördomarna hon mött på grund av att hon bär hijab.

”Jag sa till min advokat att jag knappt vågar gå till jobbet. Jag undviker ögonkontakt, det känns som att alla hatar mig.

Jag sa till henne: ‘Jag bara gråter.’

Då hon sa: ‘Ja, men det tolkas, de som möter dig och upptäcker dina tårar, det tolkas att, jaja, hennes man slog henne precis.’”

I Annas fall var det ett familjemål. Hon berättar om arrogansen hon möttes av från domaren och upplevelsen av att hon inte blev lyssnad på och att de inte brydde sig om hennes historia. Anna och hennes barns ord stod mot pappans:

”På ett möte med den här domaren var hon bara: ‘Jag bryr mig inte om vad du säger.’

Hon var inte alls intresserad av att lyssna.

Och då undrar man om det är för att jag är kvinna eller för att jag är mörk, att de inte tar mina ord på allvar.

Medan pappan, som är vit svensk, kunde säga vad som helst – även om det var osanning.

Och hon gick ju in med det från början då liksom. Att det är ord mot ord: mitt ord, mina barns ord. Men våra ord väger ingenting mot hans ord då. Överhuvudtaget.”

För Anna var känslan att domaren bestämt sig på förväg för att inte lyssna på henne och reflekterar kring om det hade med hennes hudfärg att göra.

”Ja, så han fick både vårdnad och umgänge gemensamt.

Från att inte ha haft det då. Och vi har bott på skyddat boende och hela det kalaset. Så det är ju inte för intet. (...) Då ser man att en kvinnas ord tydligen inte är värt någonting.”

Sjukvården

Nedsättande bemötande inom vården är också något som syns i intervjuerna. Zarah berättar om när hon skulle föda sitt första barn:

“När jag var gravid med mitt första barn så kom värkarna igång när jag var hemma så jag ringde förlossningen och de bad mig vänta tills värkarna var tätare. När de blev tätare så ringde jag igen och de bad mig att vänta ännu längre.

Jag ringde sedan min syster som sa att jag skulle åka in ändå. När jag kom dit så satte de en monitor runt magen och sa att de skulle komma tillbaka efter 15 minuter. De kom tillbaka efter 45 minuter och då hade jag larmat om hjälp en gång innan det då det kändes som [att jag] ville gå på toa och sjuksköterskan sa att jag kunde gå på toa.

Det tryckte så mycket att jag inte kunde gå på toa, så jag larmade igen och då när det hade gått 45 min så kom de för att se hur öppen jag var.

När de såg att jag var 10 cm öppen så fick de panik och tog mig till förlossningsrummet.”

Situationen ledde till att Zarah inte hann få smärtstillande innan förlossningen. När hon sedan skrek av smärta hade sjuksköterskan bett henne att sluta vara så känslig. Hela upplevelsen väcker frågor om ifall Zarah hade hunnit få smärtstillande om hon tagits på allvar från början och ifall sjuksköterskans kommentar berodde på Zarahs hudfärg.

Utöver förlossningsvården beskrivs även hur kvinnor bemöts annorlunda på grund av sitt kön. Haykel beskriver hur hon upplever att vårdpersonal bemöter henne annorlunda än hennes man:

“Det kan vara så att de lyssnar mer på en man. Om min man går [till läkaren] går det hur bra som helst, men när jag går dit känns det som att de förfinar det lite mer, som att ‘det är inte så farligt’.

Jag kan till och med tycka att det är skönare att han tar vår son till läkaren än att jag gör det själv, för det känns som att de har mer respekt för honom. Min man är också från [samma land] och har bott här i många år. Hans svenska är bättre än min, han har växt upp bland svenskar medan jag har växt upp mer blandat.

Jag tror att de har mer respekt för honom än för mig. Det känns lättare för honom.”

Mari berättar en liknande historia om att inte få den vård hon behövde. Hon hade besökt läkare för lungsmärtor men blivit avfärdad med förklaringen att det var träningsvärk från gymmet eller ångest. Tre gånger besöker hon läkare för sina lungbesvär och får samma svar. Det är först efter att hon besökt sitt hemland för att röntgats, och får besked att det är misstänkt tuberkulos, som Maris symptom tas på allvar och hon blir inlagd akut.

**“Det tog tio år
för mig att komma
till arbetsmarknaden.
Det är hemskt, en
ekonomisk förlust för
både samhället och
den här personen.
Och det är bara
ett exempel.
Jag är ett exempel.”**

JEANETTE

Arbetsförmedlingen

Selma delar sin historia, om att ha kommit till Sverige på praktik först, för att sedan tvingats stanna och söka asyl på grund av ändrade förhållanden i sitt hemland.

“Jag hade varit här hela sommaren och folk var jättebra. De var så snälla och allt. Men efter att jag sökte asyl bytte hela min identitet. (...) Allt som jag har gjort betyder ingenting för folk. Min diskriminering som jag upplevde, det var inte för att jag inte var svensk – det handlade om min identitet som migrant och asylsökande.”

I samband med att Selma fick uppehållstillstånd, efter en lång asylprocess, behövde hon skriva in sig på Arbetsförmedlingen. Vid det laget hade Selma genomfört en kandidatexamen vid ett svenskt universitet och kommit in på en mastersutbildning till hösten. När hon berättade för handläggaren på Arbetsförmedlingen att hon ville läsa vidare för att det var viktigt för hennes karriär möts hon av skepsis.

“Det första kvinnan sa var att det såg så konstigt ut för henne [att välja att studera en master]. ‘Det betyder ingenting om du gör din master, eftersom du är invandrarkvinna’.

Det var så enkelt för henne. Jag sa ingenting.

‘Din höga utbildning kommer inte ge dig någonting, det kommer bara bli ett problem för dig – folk kommer inte vilja anställa dig eftersom du har en hög utbildning, men du är inte svensk’.”

Selma fortsätter berätta att handläggaren istället skulle skicka olika förslag på jobb som hon kunde söka.

“Jag svarade att hon gärna fick skicka alla jobbmöjligheter som hon tyckte passade mitt CV. Jag tänkte att om hon kunde hitta något bra så skulle jag inte behöva göra min master just nu. Men om inget passade skulle det vara bättre för mig att fortsätta utbilda mig.

En vecka senare fick jag ett mejl med en lista över jobb – hon tyckte att jag skulle plocka bollar på en golfbana.”

I arbetslivet

I flera intervjuer vittnar kvinnorna om de hinder som finns för att ta sig in på arbetsmarknaden. De har bott i Sverige olika länge – vissa hela sina liv, andra har kommit hit som asylsökande eller som anhöriga. Flera av dem har utbildning och arbetslivserfarenhet sedan innan de kom till Sverige och har även tagit examen vid ett svenskt universitet. Trots det är de oroliga för framtiden.

För Selma var svårigheten att få jobb tydligt kopplat till hennes identitet som asylsökande, trots att det är en av rättigheterna som kommer med ens LMA-kort⁶ (Arbetsförmedlingen 2025).

”Jag försökte hitta ett jobb och göra allt lagligt, men det var omöjligt för mig, så jag var tvungen att jobba svart i två år, som städare på en skola. [Arbetsgivaren] visste att jag var asylsökande och han sa att jag behövde pengar, och att det var så dyrt för honom att betala skatt – ‘det blir enklare för båda av oss om du jobbar svart och jag ger dig pengar’. Jag sa ingenting. Jag försökte hitta ett annat jobb, men det gick inte.”

Jeanette, som kom till Sverige med en ingenjörsutbildning, berättar att hon behövt studera igen på nytt, eftersom hennes utbildning hemifrån inte hade genomförts på engelska och därför inte ledde till något jobb. Trots att hon sedan tagit en ny examen, lärt sig svenska och genomfört praktik har hon inte fått något jobb. Efter den senaste praktiken berättar hon:

”De hade lagt ut en tjänst. Jag hade redan varit där i sex månader – gjort inspektioner, informerat företag, skrivit rapporter. Men jag fick den inte. De bedömde mig inte efter mina kunskaper. De såg inte att jag var tillräcklig språkmässigt. Jag hörde hur de pratade om kandidater. Hur de bedömde folk efter deras utseende. Det var därför jag reagerade så starkt.”

Flera av kvinnorna upplever att arbetslösheten beror på diskriminering och fördomar. Zarah, som kom till Sverige som liten, berättar om sin oro:

”Jag blir klar med min förskollärarytbildning [i sommar]. Jag är orolig att jag inte ska få jobb, på grund av hur jag ser ut. När folk lär känna mig och när de ser mig arbeta, då förstår de att ‘hon är inte så farlig’. Men när folk inte känner mig, när de ser mig, så dömer de mig på en gång.”

Johanna har samma oro och berättar om när hon kom till Sverige, med en kandidatutbildning från sitt födelseland, och började söka jobb. Det var svårt att få jobb och hon uppmuntrades att genomföra en till kandidatutbildning vid ett svenskt universitet, för att sedan höra att det också krävdes en mastersutbildning och sedan att hennes svenska inte var tillräcklig. Att jobbansökningar från personer med utländska namn sällas bort är något Johanna lyfter som ett ytterligare hinder, och fortsätter:

6. LMA betyder Lagen om mottagande av asylsökande, och LMA-kortet ger en rätt att jobba eller förbereda sig för att kunna hitta jobb, under tiden man är asylsökande.

“Sometimes I feel like not putting my picture [on my CV] because I’m afraid my skin color is going to determine if they’re going to call me for an interview or not. So, I am a bit worried, because it’s a lot of competition out there and I also feel like where you come from actually matters a lot.”

Zarah, Johanna, Selma och Jeanettes historier synliggör något som är vanligt för många utrikes födda kvinnor. I allas berättelser är det tydligt att detta inte är en unik upplevelse. Selma utvecklar:

“Jag vet kvinnor som kom hit som högutbildade kvinnor. De kunde inte hitta ett jobb. Sen började de ta bort många saker från deras CV, då kunde de hitta ett jobb eftersom folk inte anställer dig om du är utrikes född och har hög utbildning. Eftersom de vet, enligt lag, så måste de betala vad de betalar för svenskar, men de ville inte göra det. De behöver utrikes födda människor som inte är jämställda till svenskar – speciellt för kvinnor.”

I det offentliga (och vardags-)rummet

I många av intervjuerna berättar kvinnorna om den subtila rasismen i vardagen. Många berättar om blickar, kommentarer, och att bemötas annorlunda på grund av sitt utseende eller sina kläder.

Sofia berättar om hur vanligt förekommande rasismen är och att det förkläs i andra ord:

“Jag blir så sur när jag är i en omgivning där de säger rasistiska saker. Men det är alltid: ‘nej men du är inte som dem’. Men jag har fortfarande samma hud som de ni pratar om? ‘Ja, men du är inte som dem.’”

Johanna delar en historia om hennes dotters upplevelser från förskolan och betonar att medvetenhet om rasism behöver spridas från en tidig ålder:

“One time she came home and said she wants straight hair like her friend Agnes. Because [the other kids] are saying she’s brown and she’s not white and she needs to be white. And her hair needs to be straight.” Johanna säger att det inte bara handlar om de andra barnens okunskap, utan att även lärarna saknar medvetenhet. Johanna berättar ett exempel: *“Because my daughter is mixed, she has this afro hair, and [the daughter’s friend] is dark brown, you know? And she doesn’t know which one is which. (...) And last time when I said: ‘oh, can I talk to you about the meeting?’ The teacher said: ‘Oh, is it about [the friend]?’ I’m not her mama? Apparently, they are the same person for [the teacher]”.*

Mari berättar om hur hon ofta blir “cat called”, det vill säga fått oönskad uppmärksamhet från män på gatan:

**“‘Immigrants,
you need to work’.
Yes, then
give us jobs!’”**

JOHANNA

“Sometimes when you are only like, let’s say women of color – I’m going to specifically say from Africa, because those are the friends that I have – (...) you get these, you know, weird attitudes from men. It’s like you’re passing by a restaurant, and they’re calling you, they’re like ‘hey, hey, hey’. This is from mature men, not, you know, youngsters.”

En kvinna beskriver en liknande rädsla i sitt enkätsvar:

“Precis som jag är osäker t.ex. på natten för att bli påhoppad för jag är kvinna, så är jag lika rädd på natten för att bli påhoppad för att jag är utlänning.”

En annan kvinna skriver att listan på rasistiska upplevelser kan göras lång. Hon skriver att studievägledarens “goda råd” inför att söka in till gymnasiet var att söka frisörprogrammet, “eftersom flickor från din kultur gifter sig tidigt och skaffar många barn”. Hon lägger till att hon idag är forskarutbildad. Det handlar också om rena kränkningar, att kollegor pratat med en tillgjord brytning från Mellanöstern, medan kvinnan själv inte bryter på svenska.

En annan kvinna berättar om när hon utsatts för sexuella trakasserier på jobbet och anmälde det till chefen, tillsammans med andra kollegor som utsatts för samma sak. Hennes upplevelse reducerades till att enbart handla om hudfärg, trots att det inte lyfts i hennes fall. Hon beskriver en otrygghet av att inte bli tagen på allvar, och skriver att hennes etnicitet “trumfade” kommentarer om storleken på hennes bröst vid fikabordet på jobbet.

I digitala miljöer

En av kvinnorna berättar också om det digitala hatet. Zarah blev intervjuad till ett nyhetsinslag om ett lokalt beslut som rörde hennes barns förskola. Intervjun publicerades på nyhetssajtens Facebook-sida och direkt kom hatkommentarerna.

“Jag fick över 100 kommentarer om mig. Att jag har slöja, att jag är mörk, att jag sitter hemma. ‘Förskola är väl till för dem som jobbar, inte för dem som sitter hemma och latar sig.’ [skrev dem].

Det var nästan ingen som skrev om själva förskolan - alla kommenterade om mig”.

Till slut fick inlägget tas bort för att hatkommentarerna blev för många.

I enkätundersökningen berättar en kvinna om det digitala hatet hon möts av på en spelplattform.

“[Jag] får kommentarer om att jag är kvinna när man pratar i röstkanalen, sedan späds hatet på av att jag ett fåtal gånger delat med mig att jag är från Kina.”

Tonen som finns på sociala medier lyfter även Sofia i sin intervju, och på frågan om hon tycker att rasismen i samhället har ökat, svarar hon:

“Det är bara att kolla på [ett TikTok-konto för ett politiskt parti] för att förstå det. Och grejen är att detta drabbar inte bara vuxna, det drabbar barn. Alltså, jag kan tänka mig... Vad ska en tjej som har flyttat här kanske för ett år sen och lärt sig språket och jobbat jättehårt och kämpat... Hur ska hon känna sig när hon ser falska, idiotiska, dumma saker?”

(...) Det är inte okej, det som de lägger ut. Och det som de skriver kan leda till att ett barn kan se ner på sin mamma som jobbar inom vården och säga att hon är jätteäcklig för att hon flyttade hit.”

I samband med klädsel och religiösa eller traditionella symboler

Rasism på grund av att kvinnorna bär hijab, är ett genomgående tema för vardagsrasismen som upplevs bland de muslimska kvinnor som intervjuats. Flera har i vuxen ålder valt att sätta på sig hijab och berättar om hur det har ändrat sättet som människor ser på dem. Eda berättar om när hon skilt sig från sin man och vad det ledde till.

“[Att skilja sig] var att vända sitt liv 360 grader. Ett tag efter kändes det som att jag blev – bland folk som jag kände, som jag umgås med, men även genom jobbet – att jag hanterades som sexuellt ämne. Så fort jag blev skild, jag kände att jag hade tavlor som stod på pannan:

‘Jag är fri, jag vill ha sex’

En gång gick en klient bakom mig och sa ‘wow, vilken rumpa’. Han sa det typ tyst, men så tyst att jag hörde honom. Det var ganska jobbigt att sitta sen efteråt och titta på honom i konferensrummet, att sitta med på mötet när du vet att han precis kommenterade ditt utseende. Man känner sig som ett sexobjekt.

Allt detta ledde till att jag satt på mig en hijab. Just nu är jag kvinna med hijab.”

För Eda var det ett sätt att säga “stopp min kropp”, nu var hon täckt och ingen kunde kommentera hennes kropp som förut. Men det blev inte som hon tänkt:

“Men då kom något helt annat. Något sämre.

Då har jag någon annan tavla: jag är terrorist, jag är det här. Nej, jag är bara mamma. Jag är en vanlig kvinna.

[Men] jag har slutat gå till ICA. Jag har slutat simma. Jag känner mig inte välkommen.”

Zarah delar upplevelsen om att livet förändrats efter att hon satt på sig hijab.

“Jag satte på mig slöja när jag var 35 år. Innan var det folk som inte tyckte om mig för att jag var mörkhyad men plötsligt var det människor som inte tyckte om mig för att jag var mörkhyad och muslim.

Bara för några veckor sedan var jag i mataffären. När jag kom till kassan såg jag att någon hade lagt skinka i min korg.

Folk gör sånt hela tiden.”

**"Jag har blivit kallad
de flesta skällsorden,
inklusive: terrorist,
apa, n**** etc. Men
aldrig, eller sällan,
handlar det om min
faktiska etnicitet,
vilket för mig bevisar
att det bara handlar
om hudfärg."**

ANONYMT ENKÄTSVAR

Zarah berättar om en annan situation:

“Jag gick på gatan med min son i vagnen. Jag var gravid. Då kom en kvinna fram, jättearg.

‘Hur många sådana där ska du föda ut?’

Som att jag hade en hel armé, med ett barn i vagnen.”

Att utsättas av kunder vittnar också flera kvinnor som jobbat i serviceyrken om. Sofia delar en händelse från när hon var på jobbet:

“Det var en man en gång, när jag jobbade på McDonald’s, han vägrade tala till mig. Detta hände i driven. Han sa att om jag kunde hämta min chef eller nåt sånt ...

Jag bara: ‘har det hänt nåt? Har du inte fått din mat?’

Och han bara: ‘nej, jag vill bara ha nån annan, om du förstår.”

Sofia förstod först inte vad han menade, men gick ändå för att hämta sin skiftledare.

“Först var det bara en svart tjej, sen blev det en svart tjej med slöja. Mannen gick därifrån. Han vägrade ta emot maten och han sa rasistiska saker till min skiftledare.”

De berättade för ledningen, men fick höra att “det är inte värsta grejen”.

Att utsättas för rasism på grund traditionell klädsel är något kvinnorna som tillhör de nationella minoriteterna berättar om. Hanna, som är same, berättar om när hon träffat sin barnmorska ute på stan, ett tag efter att hon hade fött sitt barn. Under graviditeten och förlossningen var barnmorskan alltid jättetrevlig och varm, men när hon fick se Hannas samiska skoband och förstod att Hanna var same ändrades barnmorskans ton direkt och hon blev kall och nonchalant.

På frågan om utsatthet för rasism i enkätundersökningen svarar flera romska kvinnor att de blir utsatta hela tiden, om de inte lyckas dölja att de är romer. Exempelvis berättar en kvinna som är finsk rom att det finns fördomar om romska kvinnor och att deras dräkter spelar in i utsattheten.

I framtiden – förändringar som kvinnorna vill se

Intervjuerna avslutas med att kvinnorna får dela sina önskningar och krav på hur det antirasistiska arbetet bättre skulle kunna synliggöra kvinnor som utsätts för rasism.

Betsie berättar om en konferens hon deltagit i då en myndighetschef hållit tal:

“Så han började prata och han säger: ‘För de kvinnorna som bor här. De stackars, svaga invandrarkvinnorna...”

[Efteråt] sa jag till honom ‘nej, du får inte fortsätta [prata så]. Han sa ‘vem är du?’. Jag sa ‘Betsie. En av de kvinnorna som du tror är svaga och utsatta’. Men det är samhället som utsätter oss. Ni har den här fördomen, att vi är svaga.”

“För första gången känns det som att jag är en demokrat i Sverige.”

SOFIA

efter att ha delat sina historier i intervjun

Hon fortsätter och understryker att utrikes födda kvinnor inte är en homogen grupp:

”[Det är viktigt att inte] tänka på invandrarkvinnor som en enhet. I Sverige finns det också svaga. Det finns starka kvinnor. Det finns ambitiösa kvinnor. Det finns utbildade kvinnor. Det finns kvinnor som kanske inte vill gå i skolan eller som inte vill jobba.

Det har invandrargruppen [också]. Ett helt samhälle med allt detta. Det finns de som är politiskt intresserade. Det finns de som är intresserade bara för sina barn, laga mat. Det finns de som tänker bara ‘jag måste ha pengar’, fixa naglarna. Och det finns de som är liksom proffs, som vill vara professionella.”

Selma lyfter också att det ställs orimligt höga krav på utrikes födda kvinnor för att få ingå i samhället, och påminner om att många kvinnor som kommit till Sverige också bara vill ha ett normalt liv:

”Det finns många kvinnor som inte behöver ha allt. Men i Sverige, eller i andra länder också, om du är utrikes född kvinna så måste du bli en hero. Inte bara en kvinna, du måste bli en supermänniska – superkvinna!

Nu vill jag kämpa för andra kvinnor. Jag hoppas att de inte behöver bli hero. De kan bli en normal kvinna, de kan ha ett normalt jobb, som de vill jobba på. Så de kan hoppas på att leva i ett Sverige som inte är diskriminerande.”

Många av kvinnornas enkätsvar belyser vikten av ökad kunskap, och dessutom tidigt, men också att det handlar om att **skapa ett samhälle där respekt för människors lika värde inte bara är något man lär sig i teorin, utan också praktiserar i verkligheten.**

Det genomgående temat att kvinnor och män utsätts för rasism på olika sätt är tydligt hos alla kvinnor som deltagit i studien, och påpekar varför det är så viktigt att ha ett jämställdhetsperspektiv i det antirasistiska arbetet.

**“Kvinnor och män
hanterar saker
på olika sätt och
bör således stöttas
på olika sätt.”**

ANONYMT ENKÄTSVAR

5. Slutsats

TROTS ATT SVERIGES antirasistiska arbete ska genomsyras av ett jämställdhetsperspektiv är så inte fallet. Regeringens CERD-rapport och handlingsplanen mot rasism innehåller få indikationer på en medveten integrering av ett jämställdhetsperspektiv i det antirasistiska arbetet.

Jämställdhetsperspektivet har drastiskt minskat och är i dagsläget nästintill obefintligt. I den senaste handlingsplanen har skrivelsen gått från ett tydligt ställningstagande om att rasism och sexism samverkar till att jämställdhet nämns i förbifarten. Både CERD-rapporten och handlingsplanen mot rasism är könsneutrala och synliggör överhuvudtaget inte de stora problem som kvinnor utsätts för på grund av sin etniska tillhörighet. Jämställdhetsperspektivet måste säkerställas genom en tydlig könsanalys i framtida CERD-rapporter, könsuppdelad statistik och tydliga direktiv till berörda myndigheter att anpassa åtgärder efter kön där det behövs.

Jämställdhetsperspektivet i civilsamhällets alternativrapport till CERD-kommittén är betydligt bättre och analyserar samvariationen mellan kön och etnicitet på ett sätt som regeringen måste lyfta upp i sin rapportering och sin handlingsplan. Vissa myndigheter är bättre på att lyfta könsperspektivet i sina rapporter, men fortfarande saknas det i många rapporter. Jämställdhetsperspektivet behöver vara en utgångspunkt för det antirasistiska arbetet, på alla nivåer.

Sveriges Kvinnoorganisationer har identifierat flera områden där kvinnors utsatthet för rasism utmärker sig, och i vissa fall är värre och mer påtaglig än för män. En gemensam nämnare är att utsattheten beror på deras etniska tillhörighet, religion eller minoritetsbakgrund i kombination med det faktum att de är kvinnor.

Utrikes födda kvinnors etablering på arbetsmarknaden är ett stort problem som är en konsekvens av strukturell diskriminering. Att utrikes födda kvinnor står längst från arbetsmarknaden och är arbetslösa i högre grad än utländska män beror delvis på strukturell rasism. Nyanlända kvinnor får inte samma etableringsstöd som män, men de förväntas även ta ett större ansvar för barn och familj och får därmed inte samma tillgång till utbildning eller språkinläring. Vid kontakt med arbetsförmedling eller studievägledning upplever många kvinnor att de motarbetas och inte ges inträde till arbetsmarknaden, trots att de utbildat sig och lärt sig språket. En hög utbildning blir för många utrikes födda kvinnor snarare ett hinder.

Rasism mot kvinnor i digitala miljöer är ett hot mot demokratin och ett sätt att tysta kvinnor och deras rätt att uttrycka sig. Kvinnor utsätts för mer digitalt hat på grund av sin etniska tillhörighet, och är särskilt utsatta om de tillhör en offentlig yrkesgrupp. Ofta är det rasistiska hatet starkt kopplat till ett

misogynt och sexistiskt synsätt, med sexuella anspelningar eller kommentarer om utseende.

Kvinnor utsätts för en sexualiserad rasism som tar sig olika uttryck beroende på etnisk tillhörighet. Antiasiatisk rasism präglas av en hypersexualisering, vilket likt afrofobin mot kvinnor också handlar om en exotifiering. Romska kvinnor vittnar om att de upplevs "förföriska" medan kvinnor från mellanöstern är "förtryckta". Pornografin upprätthåller rasistiska föreställningar och bidrar till en sexualisering av kvinnor baserat på deras etniska tillhörighet.

För muslimska kvinnor med hijab är rasism och mikroaggressioner en del av vardagen. Muslimska kvinnor berättar om en multipel diskriminering som ökat markant efter att de valt att sätta på sig hijab. De är dessutom överrepresenterade när det gäller hatbrott med rasistiska motiv och utsätts för diskriminering i arbetslivet.

Samiska kvinnor utsätts för mer våld än icke-samiska kvinnor och en del av problematiken handlar om en ovilja att söka hjälp, av rädslan för att utsättas för diskriminering eller rasism av myndigheter.

Kvinnor drabbas också av etnisk profilering, men hamnar i skuggan av det fokus som polisens profilering av unga män har fått i frågan. Det handlar särskilt om otillräcklig hjälp i kontakt med polis och rättsväsendet, mot bakgrund av fördomar om hudfärg och minoritetstillhörighet.

Mammor med utländsk bakgrund löper högre risk för att diskrimineras i socialförsäkringsärenden. De blir i högre utsträckning utpekade för bidragsfusk och är överrepresenterade i hemlöshet.

Svarta kvinnor drabbas hårt av rasism inom vården, särskilt av afrofobi inom förlossningsvården, vilket kan leda till att deras akuta vårdbehov avfärdas på grund av föreställningar om smärttålighet.

Kvinnor och flickor med minoritetstillhörighet har generellt sämre psykisk och fysisk hälsa, vilket till viss del beror på en okunskap om exempelvis samisk och romsk kultur, och en misstro till myndigheter som gör att man inte söker vård i samma utsträckning. Sämre psykisk hälsa beror också på en konstant stress över att behöva försvara eller dölja sin minoritetstillhörighet.

Det är vanligast att kvinnor utsätts för ofredande när det gäller hatbrott med främlingsfientligt och rasistiskt motiv. Det finns inte en lika tydlig trend för män. De könsspecifika upplevelserna av hatbrott lyfts i olika myndigheters fördjupade studier, men lyfts inte i regeringens antirasistiska arbete.

6. Rekommendationer

Generella åtgärder

1. Genomgående integrera ett jämställdhetsperspektiv i det antirasistiska arbetet.

Genom att:

- Säkerställa att ett jämställdhetsperspektiv anläggs i alla processer och handlingsplaner, på nationell, regional och lokal nivå, och utgör en grundförutsättning för ett effektivt, träffsäkert och rättvist antirasistiskt arbete.
- Befästa kvinnors rättigheter som mänskliga rättigheter och synliggöra kvinnors särskilda utsatthet för rasism och etnisk diskriminering.

2. Förbättra myndighetsarbetet på det antirasistiska området och möjliggöra för könsuppdelad statistik.

Genom att:

- Överväga att ge en myndighet särskilt ansvar för att bevaka rättigheter för utrikes födda kvinnor och kvinnor som tillhör etniska och nationella minoriteter.
- Utredda om DO kan registrera kön i diskrimineringsanmälningar för att synliggöra mönster där kön och etnisk tillhörighet samverkar.

3. Främja utrikes födda kvinnors arbetsmarknadsetablering.

Genom att:

- Adressera hur kön och etnisk tillhörighet samvarierar och påverkar inträdet på arbetsmarknaden.

4. Förbättra vården för rasifierade kvinnor.

Genom att:

- Genomföra regelbundna utbildningar om obstetrisk rasism, och säkerställa att riktlinjer följs.
- Särskilt riktade åtgärder för att motverka afrofobi inom förlossningsvården.
- Genomföra mer forskning som bygger på patientintervjuer för att öka förståelsen för hur rasism inom vården tar sig uttryck.

5. Öka insatser mot digital rasism för att motverka att kvinnor och flickor utsätts för sexualiserad rasism.

Genom att:

- Bekämpa pornografin som spår på rasistiska föreställningar som bygger på kvinnornas etniska tillhörighet och därmed sexualiserar rasifierade kvinnor.
- Säkerställa att AI-modeller som används i socialförsäkringsärenden inte är programmerade utifrån rasistiska och sexistiska fördomar.

6. Fler och mer träffsäkra insatser för kvinnor och flickor som tillhör de nationella minoriteterna som utsätts för rasism.

Genom att:

- Öka kunskapen om hur utsattheten för rasism är ett resultat av patriarkala, historiska, koloniala strukturer.
- Arbeta uppsökande gentemot våldsutsatta kvinnor som tillhör de nationella minoriteterna, och sprida information om vart de kan vända sig.
- Öka förtroendet för myndigheter som erbjuder hjälp, genom ökad kompetens om minoriteternas särskilda kontexter.

7. Ökad representation av underrepresenterade kvinnor i beslutsfattande.

Genom att:

- Riktade insatser för att öka unga tjejers politiska deltagande, på lokal och regional nivå, med fokus på att nå ut till tjejer som tillhör etniska och nationella minoriteter.
- Genomföra förebyggande åtgärder för att motverka förekomsten av hat och hot mot förtroendevalda kvinnor från minoritetsgrupper.

8. Stärkt samverkan med civilsamhället för att motverka rasism.

Genom att:

- Bjuda in fler civilsamhällesorganisationer som leds av eller riktar sig till utrikes födda kvinnor och flickor, att delta i beslutsfattande processer, sakråd och dialoger, oavsett ämne.
- Säkerställa att samverkan med civilsamhället speglar verkligheten och att organisationer med olika perspektiv konsulteras, framförallt kvinnoorganisationer som är experter på kvinnors rättigheter och utrikes födda kvinnors livssituationer.

I framtida rapporter till FN:s kommitté mot rasdiskriminering (CERD)

Regeringen ska...

1. Bjuda in kvinnoorganisationer som organiserar utrikes födda kvinnor att vara representerade på regeringens sakråd för civilsamhället inför kommande rapporteringar till CERD-kommittén.
2. Följa CERD-kommitténs rekommendationer och anlägga ett könsperspektiv för att öka kunskapen om hur olika diskrimineringsgrunder samverkar, med särskild hänsyn till att etnisk tillhörighet och kön gemensamt ökar utsattheten.
3. Utgå från könsuppdelad statistik, framförallt i bekämpningen av hatbrott (där kvinnor idag är osynliga trots att t.ex. muslimska kvinnor är överrepresenterade), och lyft upp resultat från myndigheters fördjupade studier som synliggör att utsattheten skiljer sig för kvinnor och män.
4. Samla kvinnors utsatthet för rasism under en egen rubrik och ett eget kapitel för att markera att det är ett resultat av ett dubbelt förtryck, som särskilt drabbar kvinnor.

Referenslista

- Afrosvenskarnas Riksorganisation.** (2023). *Afrosvenskarnas alternativrapport till FN:s kommitté för avskaffandet av rasdiskriminering (CERD)*. [online] Tillgänglig på: <https://afrosvenskarna.se/wp-content/uploads/2023/07/Afrosvenskarnas-alternativ-rapport-langversion.pdf> [Hämtad: 14 mars 2025].
- Alinia, M. & Berggren, K.** (2020). *BeGreppbart – Intersektionalitet*. Stockholm: Gleerups Utbildning.
- Amnesty International.** (2023). *Sverige: Försäkringskassans AI-system*. Tillgänglig på: <https://www.amnesty.se/aktuellt/sverige-forsakringskassan-ai-system/> [Hämtad: 15 mars 2025].
- Arbetsförmedlingen.** *Jobba under asyltiden*. Tillgänglig på: <https://arbetsformedlingen.se/for-arbetssookande/arbete-i-sverige/jobba-under-asytiden> [Hämtad: 20 april 2025].
- Barnombudsmannen.** (2021). *Om barns och ungas utsatthet för rasism*.
- Brandén, J. m.fl. (2024).** *Våld mot samiska kvinnor*. Tillgänglig på: https://www.umu.se/contentassets/4e051c225d674253b3f02049477357c5/rapport_unga-samers-halsa.pdf [Hämtad: 10 februari 2025].
- Brottsförebyggande rådet (Brå).** (2021). *Islamofobiska hatbrott*.
- Brottsförebyggande rådet (Brå).** (2021). *Politikernas trygghetsundersökning 2021: Förtroendevaldas utsatthet och oro för trakasserier, hot och våld under 2020*.
- Brottsförebyggande rådet (Brå).** (2022a). *Afrofobiska hatbrott*.
- Brottsförebyggande rådet (Brå).** (2022b). *Hatbrott i digitala miljöer*.
- Brottsförebyggande rådet (Brå).** (2023). *Polisens arbete med profilering och likabehandling*.
- Brottsförebyggande rådet (Brå).** (2023). *Politikernas trygghetsundersökning 2023: Förtroendevaldas utsatthet och oro för trakasserier, hot och våld under valåret 2022*.
- Brottsförebyggande rådet (Brå).** (2024). *Hatbrott mot samer*.
- CERD – Committee on the Elimination of Racial Discrimination. (2000).** *General recommendation No. 25 on gender-related dimensions of racial discrimination*. Geneva: United Nations.
- CERD – Committee on the Elimination of Racial Discrimination. (2009).** *General recommendation No. 32 on the meaning and scope of special measures in the International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination*. Geneva: United Nations.
- Civil Rights Defenders. (2018).** *Slumpvis utvald – Ras-/etnisk profilering i Sverige*. Tillgänglig på: https://crd.org/wp-content/uploads/2018/03/CRD-5600-Rapport_Slumpvis-utvald_final.pdf [Hämtad: 20 april 2025].
- De Witte, M. (2016).** *UC Santa Cruz: Why understanding racism needs a*

- feminist analysis*. Tillgänglig på: <https://news.ucsc.edu/2016/04/fal-con-power-interrupted/> [Hämtad: 3 april 2025]
- Diskrimineringsombudsmannen (DO).** (2014). *Delar av mönster: En analys av upplevelser av diskriminering och diskriminerande processer*.
- Diskrimineringsombudsmannen (DO).** (2021). *Att färgas av Sverige: Upplevelser av diskriminering och rasism bland personer med afrosvensk bakgrund*.
- Diskrimineringsombudsmannen (DO).** (2023). *Berättelser om utsatthet: En rapport om diskriminering*.
- Diskrimineringsombudsmannen (DO).** (2023). *Förekomst av diskriminering: En kunskapsöversikt 2023*.
- Essén, B., Hanson, B.S., Östergren, P.-O., Lindquist, P.G. & Gudmundsson, S.** (2000). Increased perinatal mortality among sub-Saharan immigrants in a city population in Sweden. *Acta Obstetrica et Gynecologica Scandinavica*, **79**(9), pp.737–743.
- Europeiska institutet för jämställdhet (EIGE).** *Intersectionality*. Tillgänglig på: <https://eige.europa.eu/publications-resources/thesaurus/terms/1050> [Hämtad: 18 april 2025].
- European Network Against Racism (ENAR).** (2019). *Intersectional discrimination in Europe: relevance, challenges and ways forward*. Tillgänglig på: <https://www.enar-eu.org/wp-content/uploads/intersectionality-report-final-2.pdf> [Hämtad: 22 februari 2025].
- Farley, M. m.fl.** (2023). *Pornography production as harm: Evidence from performers*. [online] Tillgänglig på: <https://prostitutionresearch.com/wp-content/uploads/2023/10/PornographyProduction-Harm-Cover-merged.pdf> [Hämtad: 25 mars 2025].
- Falcón, S. M. (2016).** *Power interrupted: Antiracist and feminist activism inside the United Nations*. Tillgänglig på: https://www.researchgate.net/publication/318585458_Power_interrupted_Antiracist_and_feminist_activism_inside_the_United_Nations [Hämtad: 15 mars 2025].
- Fernquist, J., Kaati, L., Pelzer, B., Lindberg, S., Akrami, N., Cohen, K. & Pollack Sarnecki, H.** (2020). *Det digitala hatets karaktär: En studie av hat mot kvinnor och män i utsatta yrkesgrupper*. FOI Memo 7429. Tillgänglig på: <https://www.foi.se/rest-api/report/FOI%20Memo%207429> [Hämtad: 15 mars 2025].
- Forum för levande historia.** *Undervisningsmaterial om rasism*. Tillgänglig på: <https://www.levandehistoria.se/undervisningsmaterial/om-rasism/undervisningsmaterial-om-rasism#vad-ar-rasism> [Hämtad: 28 februari 2025].
- Forum för levande historia.** (2024). *Erfarenheter av rasism i kontakt med myndigheter och andra offentliga verksamheter – en kunskapsöversikt*. Tillgänglig på: https://www.levandehistoria.se/sites/default/files/material_file/erfarenheter_av_rasism_i_kontakt_med_myndigheter_och_andra_offentliga_verksamheter_-_en_kunskapsöversikt.pdf [Hämtad: 3 mars 2025].
- FRA – European Union Agency for Fundamental Rights. (2010).** *EU-MIDIS Data in Focus Report 4: Police stops and minorities*. [pdf] Available at: <https://fra.europa.eu/en/publication/2010/eu-midis-data-focus-report-4-police-stops-and-minorities> [Accessed 18 Mar. 2025].
- FRA – European Union Agency for Fundamental Rights. (2023).** *Being Black in the EU*. [pdf] Available at: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2023-being-black_in_the_eu_en.pdf [Accessed 3 Apr. 2025].

- Garner, S. & Selod, S.** (2015). *The Racialization of Muslims: Empirical Studies of Islamophobia*. *Critical Sociology*, 41(1), 9–19.
- Hooi, M.** (2018). *Neither victim nor fetish – ‘Asian’ women and the effects of racialization in the Swedish context*. Masteruppsats, Linköpings universitet. Tillgänglig på: <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1323159/FULLTEXT01.pdf> [Hämtad: 15 mars 2025].
- Hübinette, T.** (2023). Parabol Press: *Pandemin synliggjorde rasismen mot asiater*. Tillgänglig på: <https://www.parabol.press/pandemin-synliggjorde-rasismen-mot-asiater/> [Hämtad: 15 mars 2025].
- International Independent Expert Mechanism. (2023).** *A/HRC/54/CRP.1 – Report on Systemic Racism and Law Enforcement*. [online] OHCHR. Available at: <https://www.ohchr.org/en/documents/country-reports/ahrc54crp1-international-independent-expert-mechanism-advance-racial> [Accessed 8 May. 2025].
- Institutet för mänskliga rättigheter.** (2024). *Årsrapport om mänskliga rättigheter 2024*. Tillgänglig på: https://mrinstitutet.se/wp-content/uploads/2022/01/rapport_Arsrapport_manskliga-raittigheter-2024.pdf [Hämtad: 7 april 2025].
- Institutet för mänskliga rättigheter.** (2023). *Etablering för fler – jämställda möjligheter till integration*. Tillgänglig på: <https://mrinstitutet.se/om-institutet/remisser/etablering-for-fler-jamstallda-mojligheter-till-integration/> [Hämtad: 14 mars 2025].
- Jämställdhetsmyndigheten.** *Delmål 1: Jämn fördelning av makt och inflytande*. Tillgänglig på: <https://jamstalldhetsmyndigheten.se/jamstalldhet-i-sverige/delmål-1-jamn-fordelning-av-makt-och-inflytande/> [Hämtad: 15 mars 2025].
- Kawesa, V och Kubai, A.** (2020). RFSU: *Jämlik förlossning – Svarta afrosvenska kvinnors upplevelser och erfarenheter av afrofofi inom mödra- och förlossningsvården i Region Stockholm*. Tillgänglig på: <https://www.rfsu.se/globalassets/lokalforeningar/stockholm/jamlik-forlossning/jamlik-forlossning--svarta-afrosvenska-kvinnors-upplevelser-och-erfarenheter-av-afrofofi-inom-modra--och-forlossningsvarden-i-region-stockholm-.pdf> [Hämtad: 8 mars 2025].
- Knoblock, I. & Kuokkanen, R.** (2015). Decolonizing feminism in the North: A conversation with Rauna Kuokkanen. *NORA - Nordic Journal of Feminist and Gender Research*, 23(4), pp.275–281. <https://doi.org/10.1080/08038740.2015.1090480>
- Knoblock, I.** (2023). Fempers: *Unik avhandling om samisk feminism*. Tillgänglig på: <https://fempers.se/2023/2023-04-06/unik-avhandling-om-samisk-feminism/> [Hämtad: 15 mars 2025].
- Le Parisien.** (2025). *‘French Bukkake’ : le caractère sexiste et raciste des viols reconnu par la Cour de cassation*, 16 maj. [online] Tillgänglig på: <https://www.leparisien.fr/faits-divers/french-bukkake-le-caractere-sexiste-et-raciste-des-viols-reconnu-par-la-cour-de-cassation-16-05-2025-7CRHO2FIV-BETPNHCJ6Q3WID5NQ.php> [Hämtad: 19 maj 2025].
- Nasser, D. & Sy, A.** (2024). *Rasism i sociala medier*. Kandidatuppsats, Stockholms universitet. Tillgänglig på: <https://www.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2:1830967> [Hämtad: 15 mars 2025].
- OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights (ODIHR).** (2022). *Addressing Violence Against Women in Parliaments*. Tillgänglig på: <https://>

- www.osce.org/files/f/documents/b/5/532187_0.pdf [Hämtad: 15 mars 2025].
- Regeringskansliet.** (2016). *Ett samlat grepp mot rasism och hatbrott: Nationell plan mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott*. Stockholm: Kulturdepartementet. Tillgänglig på: <https://dikko.nu/wp-content/uploads/2022/07/samlat-grepp-mot-rasism-och-hatbrott-nationell-plan-mot-rasism-liknande-former-av-fientlighet-och-hatbrott.pdf> [Hämtad maj 2025].
- Regeringskansliet.** (2018). *CERD:s slutsatser 2018-06-06 – svensk version*. Tillgänglig på: <https://www.regeringen.se/contentassets/ddc2b527534e-42d59218ba632d0df760/cerd-slutsatser-2018-06-06-svensk-version.pdf> [Hämtad: 10 mars 2025].
- Regeringskansliet.** (2022a). *Inbjudan till SAKRÅD den 6 december 2022*. [online] Tillgänglig på: <https://www.regeringen.se/contentassets/26d6c6a9fd-72485686c33b6cb10cc706/inbjudan-till-sakrad-6-december.pdf> [Hämtad: 18 februari 2025].
- Regeringskansliet.** (2022b). *Minnesanteckningar från SAKRÅD den 6 december 2022*. [online] Tillgänglig på: <https://www.regeringen.se/contentassets/26d6c6a9fd72485686c33b6cb10cc706/minnesanteckningar-fran-sakrad-den-6-december-2022.pdf> [Hämtad: 18 februari 2025].
- Regeringskansliet.** (2023). *Sveriges tjugofjärde och tjugofemte periodiska rapport till CERD*. Tillgänglig på: <https://www.regeringen.se/contentassets/ddc2b527534e42d59218ba632d0df760/sveriges-tjugofjarde-och-tjugofemte-periodiska-rapport-till-cerd.pdf> [Hämtad: 10 mars 2025].
- Regeringskansliet.** (2024). *SOU 2023:24 – Etablering för fler – jämställda möjligheter till integration*. [online] Tillgänglig på: https://www.regeringen.se/contentassets/aaae962745b74fa4abc01f7926bb5adc/sou-2023_24_pdf_a_webb.pdf [Hämtad: 11 mars 2025].
- Regeringskansliet.** (2024). *Handlingsplan mot rasism och hatbrott*. Tillgänglig på: <https://www.regeringen.se/contentassets/c2591c789c8a4e-57b6aa8f82c8ada2ab/slutversion-handlingsplan-mot-rasism-och-hatbrott-tillganlig-241212.pdf> [Hämtad: 25 februari 2025].
- Roks, Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige. (2016)** *Våld och vårdnad*. Tillgänglig på: <https://intranet.roks.se/sites/default/files/2017-03/Va%CC%8Ald%20och%20va%CC%8Ardnad%20slutlig%20version.pdf> [Hämtad: 18 mars.025].
- Rådet för mänskliga rättigheter (OHCHR).** (2001). *Durban Declaration and Programme of Action*. Tillgänglig på: https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Publications/Durban_text_en.pdf [Hämtad: 2 mars 2025].
- Rådet för mänskliga rättigheter (OHCHR).** *ECRI General Policy Recommendation No. 7 on national legislation to combat racism and racial discrimination*. Tillgänglig på: <https://rm.coe.int/ecri-general-policy-recommendation-no-7-on-national-legislation-to-combat-/16808b5adf> [Hämtad: 15 mars 2025].
- Sametinget.** *Kunskapsöversikt om samers psykosociala ohälsa*. Tillgänglig på: https://www.sametinget.se/psykosocial_ohalsa [Hämtad: 15 mars 2025].
- SCB.** (2019). *På tal om kvinnor och män: Lathund om jämställdhet 2019*. Tillgänglig på: https://www.scb.se/contentassets/fb1fd4cfa9df47f4aa-7194da6fd6859f/le0105_2019a01_br_be57br2201.pdf [Hämtad: 6 maj 2025].
- Statistiska centralbyrån (SCB).** (2024). *Befolkningens arbetsmarknadsstatus*

- november 2024. Tillgänglig på: <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/arbetsmarknad/utbud-av-arbetskraft/befolkningens-arbetsmarknadsstatus/pong/statistiknyhet/befolkningens-arbetsmarknadsstatus-november-2024/> [Hämtad maj 2025].
- Stoor, J. P, m.fl. (2025).** Umeå universitet: *Unga samers hälsa – En rapport om psykisk ohälsa och diskriminering*. Tillgänglig på: https://www.umu.se/contentassets/4e051c225d674253b3f02049477357c5/rapport_unga-samers-halsa.pdf [Hämtad: 9 maj 2025].
- Sveriges Kvinnoorganisationer.** (2021). *Vägen till egen försörjning – hinder och möjligheter för utrikes födda kvinnor på arbetsmarknaden*. [online] Tillgänglig på: <https://sverigeskvinnoorganisationer.se/wp-content/uploads/2021/12/Vagen-till-egen-forsorjning.pdf> [Hämtad: 10 april 2025].
- Svenska FN-förbundet.** (2013). *CERD 2013 – Alternativrapport till FN:s rasdiskrimineringskommitté*. Tillgänglig på: <https://fn.se/wp-content/uploads/2016/08/CERD-2013.pdf> [Hämtad: 12 mars 2025].
- Svenska FN-förbundet.** (2024). *CERD 2023 – Alternativrapport till FN:s rasdiskrimineringskommitté*. [online] Tillgänglig på: <https://fn.se/wp-content/uploads/2024/09/CERD-2023-FINAL-VERSION.pdf> [Hämtad: 26 februari 2025]
- SVT Nyheter. (2023a).** *30-åriga kvinnan om ingripandet i tunnelbanan*. Tillgänglig på: <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/stockholm/30-ariga-kvinnan-om-ingripandet-i-tunnelbanan> [Hämtad: 15 februari 2025].
- SVT Nyheter. (2023b).** *Risk för rasprofilering när polisen kontrollerar misstänkta personer*. Tillgänglig på: <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/stockholm/risk-for-rasprofilering-nar-polisen-kontrollerar-misstankta-personer--ys8w2r> [Hämtad: 20 maj 2025].
- TV4 Nyheterna. (2025).** *JO utreder polisens hantering av Mohameds försvinnande*. Tillgänglig på: <https://www.tv4.se/artikel/6Fnit1y9BXK3uunvU3yA-Oz/jo-utreder-polisens-hantering-av-mohameds-foersvinnande> [Hämtad: 25 maj 2025].
- UNESCO.** *What you should know about gender and antisemitism*. Tillgänglig på: <https://www.unesco.org/en/articles/what-you-should-know-about-gender-and-antisemitism> [Hämtad: 15 maj 2025].
- UNESCO.** (2021). *Addressing racism and discrimination in schools: A global perspective*. Tillgänglig på: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000377223> [Hämtad: 15 maj 2025].
- United Nations.** (1979). *Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women (CEDAW)*. New York: United Nations.
- United Nations.** (1965). *International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination (ICERD)*. New York: United Nations.
- Universitetskanslersämbetet (UKÄ). (2016).** *Årsrapport 2016*. Tillgänglig på: <https://gamla.uka.se/download/18.4caac87c15a17abf6225838/1488293561199/arsrapport2016.pdf> [Hämtad: 6 mars 2025].
- Universitetskanslersämbetet (UKÄ). (2024).** *Årsrapport 2024*. Tillgänglig på: <https://www.uka.se/download/18.2ca0d3f8190a6afec6e5b/1723630581119/UKA%CC%88%20a%CC%8Aarsrapport%202024.pdf> [Hämtad: 6 mars 2025].

Samtyckesblankett för deltagande och inspelning av intervju

Syfte: Denna intervju genomförs inom ramen för ett projekt Jämställdhetssäkra arbetet mot rasism. Syftet är att samla in erfarenheter från kvinnor och tjejer som upplevt rasism i Sverige, för att synliggöra utsattheten och hur den hanteras i Sveriges antirasistiska arbete.

Inspelning och hantering av data:

- Intervjun kommer att spelas in för att underlätta transkribering och analys.
- Inspelningen och transkriptionen kommer att behandlas konfidentiellt och sparas säkert.
- En pseudonym kommer att användas i alla skriftliga och offentliga sammanhang för att skydda din identitet.
- Inspelningen kommer att raderas efter 6 månader eller när den inte behövs längre för projektet.

Frivilligt deltagande och rätt att avbryta:

- Ditt deltagande är helt frivilligt.
- Du kan när som helst avbryta intervjun eller dra tillbaka ditt samtycke utan att behöva ange någon anledning.
- Om du önskar dra tillbaka ditt samtycke i efterhand, kontakta:
ebba.nikolic.kajrup@sverigeskvinnoorganisationer.se

Genom att skriva under medger jag att jag har tagit del av informationen ovan och samtycker till att delta i intervjun samt att den spelas in för de syften som beskrivits.

Namn (valfritt):

Pseudonym (som kommer användas istället för ditt riktiga namn):

Datum:

Underskrift:

Tack för din medverkan!

**SVERIGES
KVINNO
ORGANISATIONER**

Google Forms: Kvinnors upplevelser av rasism i Sverige

Denna undersökning är en del av projektet Jämställdhetssäkra arbetet mot rasism, som drivs av Sveriges Kvinnoorganisationer med finansiering av MUCF. Alla svar är helt anonyma och bidrar till en viktig rapport om hur kvinnor upplever rasism. Målet är att politiken bättre ska synliggöra kvinnor i det antirasistiska arbetet.

Projektledare är Ebba Nikolic Kajrup - hör av dig på [mail och telefonnummer] om du har några frågor!

TACK FÖR DIN MEDVERKAN!

1. Hur gammal är du?

- ☐ 18-25
- ☐ 26-35
- ☐ 36-45
- ☐ 46-55
- ☐ 56+

2. Vad är din nuvarande sysselsättning?

- ☐ Studerar
- ☐ Arbetar
- ☐ Arbetsökande
- ☐ Sjukskriven

3. Hur beskriver du din etniska tillhörighet?

(Enligt Diskrimineringslagens definition är etnisk tillhörighet en individs nationella och etniska ursprung, hudfärg eller annat liknande förhållande. Som exempel är vilket land en person kommer ifrån eller att en person tillhör någon av de nationella minoriteterna)

4. Har du någon gång upplevt rasism i samhället?

(Till exempel på jobbet, i skolan, i vården eller i kontakt med myndigheter som polis eller domstol.)

- ☐ Ja
- ☐ Nej
- ☐ Osäker

5. Om ja, kan du berätta vad som hände?

6.Har du upplevt att du blivit extra utsatt för rasism på grund av att du är kvinna?

7.Om ja, kan du berätta hur det märktes?

8.Har du någon gång känt dig otrygg på grund av att du är kvinna och rasifierad?

9.Om ja, kan du ge exempel på en situation och vad du tror var orsaken?

10.Hur tycker du att samhället kan bli bättre på att motverka både rasism och sexism?

11.Vad skulle du vilja att regeringen eller samhället gjorde för att bättre stötta kvinnor som upplever rasism?

